

Oversigt

over

det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs

Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbejder

fra 31 Mai 1817 til 31 Mai 1818.

Af

Professor *H. C. Ørsted*,

Ridder af Dannebrogen, Selskabets Secretair.

I Selskabets nu udløbne Forsamlingsaar har det til udenlandske Medlemmer optaget:

For den matematiske Classe:

Hr. Geheimeraad og Ridder *Wiebeking*, i München.

Hr. Professor *Flauti*, i Neapel.

For den physiske Classe:

Hr. Professor *Gieseke*, i Dublin, Commandeur af Dannebrogen.

Hr. Professor *Jameson*, i Edinburg.

Da *Kepler* havde opdaget den Lov, for Himmellegemernes Bevægelse, at Tiderne hvori givne Buer giennemløbes, forholde sig som de Flader, der indsluttes mellem disse Buer, og de til Kræfternes

Midpunkt dragne Radier, frembød sig ham naturligt den Opgave, at dele en Cirkel, fra et givet Punkt af Diameterne i et givent Forhold; thi kunde denne Opgave løses for Cirkelen, saa kan den det ogsaa for Ellipsen. Han fremsatte denne Opgave for Mathematikerne med den Tilsætning at han ikke troede, at den directe lod sig opløse; hvo som kunde vise ham andet skulde være ham *magnus Apollonius*. Opgaven kom til at bære hans Navn, og er siden bleven bearbejdet af mange Mathematikere af første Rang. Analysens Opfindelse og Fremvegt gav Mathematikerne Midler i Hænder til bestandigen mere at forfuldkomme Opløsningen af denne berømte Opgave. *Jaurat* havde allerede givet den sande Anomalie ved Middelanomalien indtil den 6te Potents, *Cagnoli* indtil den 9de; men da de kun gave Resultater, ikke disse Resultaters almindelige Form, ikke den almindelige Lov, hvorefter de fundne Resultaters Udvikling efter Godtbefindende kan fortsættes, saa var endnu kun lidet vundet for den egentlige Hensigt. Det var den berømte Astronom *Schubert* forbeholdet at afhjælpe dette Savn. Ved at udvikle Udtrykkene for Functioner af den excentriske Anomalie, og ved beqvemt at indføre den i Udtrykkene for den sande, er det lykket denne store Analytiker, at give en i egentlig Forstand direct Opløsning af den Keplerske Opgave. I *Bodes astronomisches Jahrbuch* for 1820 findes denne Opløsning, tillige med den numeriske Udvikling for den sande Anomalie og Radius vector indtil den 13de Potents af Eccentriciteten.

Omtrent paa samme Tid, som *Schubert*, fattede Professor *De-gen* det Forsæt at foretage denne Udvikling indtil den 16de Potents af Eccentriciteten. Uden at gaæ igiennem den excentriske Anomalie, udviklede han Skridt for Skridt den af *Laplace* i hans *Théorie du mouvement et de la Figure elliptique des planetes* givne involutoriske Formel. Dette Arbejde tjente ikke blot til Bekræftelse paa *Schuberts*,

i det Forf. fandt de af denne angivne numeriske Coëfficienter fuldkommen rigtige; men han opdagede tillige, ved de under Arbeidet gjorte Bemærkninger, en saare simpel og symmetrisk Lov for Udviklingen af den sande Anomalie, i Følge hvilken man kan fortsætte denne saa langt man vil, som og bestemme ethvert Led, f. Ex. e^{22} sin 18 m uafhængigt af de övrige forhen fundne Led. Til det Opdagede föier Forf. endnu adskillige for den theoretiske Astronomie nyttige Udviklinger og Anvendelser.

Som bekjendt er det saa langt fra at Magnetnaalen overalt viser lige mod Nord og Syd, at den meget mere paa de fleste Steder har en betydelig Afbigelse fra denne Retning, saavel til Östen som til Vesten. Denne *Afbigelse*, der i Begyndelsen blot kiendtes som en Misviisning for Söemændene, der vilde bruge Magnetnaalen for at finde Vei paa Havet, erkjendtes siden ved nöiere Undersögelse for at være en sand Anviisning til at kiende de magnetiske Kræfters Udbredelse i Jordkloden, og turde maaskee engang i sin Tid give Anledning til at Compasset kunde endnu give Söemanden en fuldkomnere Veiledning, end det nogensinde vilde, om det overalt viiste eensformigt mod samme Himmelpunkter. Men skulle vi i denne Henseende giöre de önskelige Fremskridt, maa Videnskaben vedholdende beriges med Iagttagelser over Magnetnaalens Stilling, der saa at sige uafsladeligen forandrer sig paa hvert Sted. For London og Paris er man heldig nok til, over Magnetnaalens Forandringer at have Iagttagelser, der udstrække sig over halvtredie Aarhundreder, hvorblandt dog de tidligere ikkun maa betragtes som lidet nöiagtige. Hos os have *Louserne*, Fader og Sön, giennem den störste Deel af det forrige Aarhundrede anstillet nöiagtige Iagttagelser over Magnetnaalens Retning. Vor nærværende Navigationsdirecteur, Commandeur og Ridder *Wlengel*, har nu i en Række af Aar ladet Undersögelserne

over Magnetismen være sig magtpaaliggende, og dertil benyttet de udvidede Kundskaber og fuldkomnere Redskaber, hvormed Tidsalderens Fremskridt begunstiger os. I de tidligste Tider, hvorfra vi have optegnede Iagttagelser over Magnetnaalen, havde den en östlig Afvigelse. Denne aftog, indtil den i Midten af det syttende Aarhundred ophörte, i de fleste Egne af Europa, saa at Naalen viiste lige mod Nord og Syd, hvorpaa snart fulgte en Overgang til en Afvigelse mod Vesten, der siden vedholdende har tiltaget indtil de seeneste Aar, da denne vestlige Afvigning atter synes at formindskes. Det er ikke saa let, som det ved første Öiekast synes, at afgjöre om denne Forandring er indtruffen. Magnetnaalens Afvigelse er underkastet uophörlige Omvexlinger: hver Dag er for den et Tidslöb, hvori den engang voxer og aftager, hvert Aar gientages det samme i det Större. Saa længe den daglige Afvigelse ikke er alt for stor, i Sammenligning med den aarlige, vil man let, efter faa Aars Forlöb, af nogle enkelte Iagttagelser være i Stand til at dömmе om Afvigningen er voxet eller aftaget; men naar den aarlige Forandring, saaledes som nu, kun er liden i Sammenligning med den daglige, vil naturligviis mange Aar forløbe för Summen af de aarlige Forandringer overstiger den daglige. I övrigt giver vist nok den Omständighed sely, at den aarlige Forandring er bleven liden, Anledning til at troe, at den har naaet sin Höide (sit Maximum) da enhver fremskridende Række naaer sit Maximum, naar Leddenes Forskiäl vorder Nul.

I Löbet af et Aar er den vestlige Afvigning störst i September, og i et Dögn er den störst henimod Kl. 2 om Eftermiddagen. Naar ingen betydelige Forstyringer viser sig er den daglige Forandring ikke over 20 Minuter. I Aaret 1649 var Afvigningen her i Kiöbenhavn $1\frac{1}{2}^{\circ}$, östlig. I Aaret 1656 omtrent maa den have været 0, da den 1672 var $3^{\circ}35'$, vestlig. Den vestlige Afvigelse vedblev

siden at voxe indtil 1806, da den var $18^{\circ} 25'$. Siden den Tid har den aftaget, dog med den sædvanlige Frem- og Tilbagegang. I Aaret 1817 d. 8 September Kl. 2 om Eftermiddagen var den $17^{\circ} 56'$; altsaa $29'$ mindre end 1806. Man har fölgelig Grund til at formode, at den vestlige Afvigelse har havt sit Maximum. Ved at beskrive den krumme Linie som fremkommer, naar Tiderne tages som Abscisser og Afvigelserne som Ordinator, synes det at være klart, at dersom Vendepunkter ikke falder paa 1806, maa det hellere söges för end efter det.

Magnetnaalens Inclination har Forf. senest fundet at være $71^{\circ} 26'$.

Professor og Ridder *Herholdt* har meddeelt Selskabet en Beskrivelse over et fuldbaarent Menneskefoster, som döde under et fuldstændigt Aandedræt, omtrent en halv Time efter Födselen. Dets indre Organisme fandtes i mange Henseender at være siælden og mærkværdig.

- 1) Alle dets Bryst- og Bug-Indvolde saaes udviklede i en omvendt Orden. Hiertrets Spidse og Storpulsaarens Bue vendte mod höire Side. Leveren laae under det venstre, Milten under det höire Hypochondrium. Maven strögte med sin brede Ende og sin store Krumning mod Milten paa höire Side. Tolvfingertarmen begyndte paa venstre Side under Leveren, og traadte ud af sin Kapsel foran Milten paa höire Side. Bugkiertlen (*pancreas*) vendte med sin brede Ende til venstre Side, hvor dens Ductus löb ind i Tolvfingertarmen — Tomtarmen (*jejunum*) og Krumtarmen (*ileum*) slyngede sig fra höire Side nedad mod Blindtarmen (*coecum*) som laae i den nedre Bugegn paa venstre Side (*regio iliaca sinistra*) Buertarmen (*colon*) böiede sig omkring de tynde Tarme fra venstre mod höire Side, o. s. v.

2) Begge dets Hiertekammere vare forenede ved en Aabning giennem deres Skillevæg (*septum ventricolorum*) som løb fra Kammeret for Lungepulsaaeren (*ventriculus pulmonalis*) til Kammeret for Storpulsaaeren (*ventriculus aorticus*) — Lungepulsaaeren (*arteria pulmonalis*) og Botalli Pulsaaeregang (*ductus arteriosus*) til Storpulsaaeren (*aorta*) manglede. Begge Huulaarer (*venæ cavæ*) forenede sig i Brystet med hinanden förend de løb ned i Hiertets Forkammer. Dette Forkammer for Huulaarerne (*atrium venarum cavarum*) modtog desuden neden fra paa venstre Side, giennem Mellemgulvet, en stor abnorm Vene, som var dannet af Lever-Venernes (*venarum hepaticarum*) og Navlevenens (*v. umbilicalis*) Forening til en særskildt Lever-Stamme. I samme Forkammer var en Aabning som giennem Skillevæggen (*septum atriorum*) ledte ind til Forkammeret for Lungevenerne (*atrium venarum pulmonalium*), og en anden Aabning som løb ind i Kammeret for Storpulsaaeren (*ventriculus aorticus*) — Forkammeret for Lungevenerne havde fire Aabninger for Lungernes Vener (*venæ pulmonales*) og een Aabning, som förte ind i Kammeret for Lungepulsaaeren (*orificium venosum ventriculi pulmonalis*). — Lunge-Venerne stode i Forbindelse med en abnorm Puls-Aaregreen, som fra den nedre Rand af Storpulsaaerens Bue udbredte sig i Lungerne. Stor-Pulsaaeren allene havde fört alt Blod ud fra begge Hiertets Kammere. Den nedre Huulvene (*v. cava inferior*) traadte giennem Mellemgulvet paa højre Side, gjorde i Brysthulen en Bue til venstre, for at slynge sig over den venstre Luftaaregreen (*bronchium*) og derefter at forene sig med den övere eller nedstigende Huulvene. Den nedre Huulvene optog i Brystet Mellemribbeens-Venerne fra höire Side, og *vena hemiazygia* fra venstre Side ligesom ellers *vena azygos*, som manglede. Den övre Bug-Pulsaaere (*arteria cælica*)

afgav ingen Pulsaaregrene til Leveren (*arteria hepatica*); dette Organ modtog en egen Pulsaare fra den övere Krös-Pulsaare (*arteria miseraica superior*). Den övere Bug-Pulsaare og begge Krös-Pulsaarer forgrenede sig i en abnorm Retning efter Organernes forkeerte Leie; Miltpulsaaren (*art. lienalis*) og Mavens Krands-Pulsaare (*art. coronaria ventriculi*) löb til höire Side, den övere Krös-Pulsaare slyngede sig med sine Tarmegrene (*ilio colica* og *colica dextra*) til venstre Side; den nedere Krös-Pulsaare vendte sig med sine Grene (*colica sinistra* og *hæmorrhoidalis interna*) mod den höire Side, o. s. v.

- 3) Organerne for Urinens Afsondring og Udkastelse, vare ligeledes i en abnorm Tilstand. *Membrum virile* havde naturlig Form og Störrelse, men dets Urinrör var sammenvoxet ligefra Spidsen til Blærehalsen. Nyrene vare större end i naturlig Tilstand, og metamorphoserede til 8 à 9 drueformige Blærer, som indeholdt en klar Vædske. Hver Blære havde en liden Aabning, som igiennem en Nyretragt (*calix*) ledte ned til Nyrebækkenet (*pelvis*). Begge Nyregange (*uretheres*) vare udvidede, stærkest neden til mod Urinblæren: de laae slyngede som udfyldte Tarme paa begge Sider af Bugen, hvis Bredde derved blev abnorm. Urinblæren fandtes ligesom Nyregangene udspændt af Urin; dens Textur var usædvanlig tyk.
- 4) Barnet var tillige en saakaldet *Varus*. Dets Födder vare stærkt fordreiede. Fødsaalene vendte indad, opad og bagtil, saa at Tærne af begge Födder stötte mod hverandre.

Forfatteren oplyste disse samtlige Misdannelser med smukke Tegninger, og sögte ved en hosföiet historisk Udsigt over lignende Misdannelser, og ved at udpege de *forskjellige* Betingelser for Føsterets og det nyfödde Barns Liv, at vise, hvor vigtigt det er for

Physiologen, Pathologen, den praktiske Læge, og især for *medico forensi*, at have en nøiagtig Kundskab om samtlige Misdannelser i den dyriske Organisme.

Som en Fortsættelse af denne Undersøgelse, meddeelte Forf. Selskabet Betragtninger over Aarsagerne til organiske Misdannelser i Almindelighed. Han gjorde først opmærksom paa, at Hypotesen om *dæmoniske* og *sodomitiske* Menneskefostere fordum har været almindelig antaget som paalidelig og rigtig; men at alle Naturkyndige nu betragte den som een af Oldtidens Drømme. Han viiste dernæst, at Læren om Misdannelser af *phantastisk* Oprindelse, eller om Fosterets fra de almindelige Love afvigende Udvikling, efter Moderens Forestillinger, er ligesaa grundløs, som hine ældre Meninger, og at derfor ogsaa den nu har tabt de fleste af sine oplyste Tilhængere. Han selv betragter Hypotesen om Muligheden af, at en Frugtsommelighed, ved at forskrækkes, ved at forsee sig paa en eller anden Gienstand, eller være lysten derefter, skal phantastisk kunne foranledige sit Fosters Misdannelse, for ligesaa falsk og ligesaa farlig for den menneskelige Slægt, som den, blandt den mindre oplyste Deel af Folket, er almindelig kiendt og hyldet. Han opmuntrer til at ivre mod denne Hypothes, og til med Meckel, Laurence og flere at studere og udvikle de Naturlove, som under forskiellige Betingelser bestemme Fosterets og samtlige de organiske Legemers forskiellige Form.

Professor og Ridder *Ørsted* har forelagt Selskabet to Afhandlinger, af hvilke den ene var Begyndelsen til en Række af Afhandlinger over Maaden hvorpaa en Lærebog i Naturlæren burde affattes, den anden indeholdt en Undersøgelse over Vandets Sammentrykkelighed.

Det er noksom bekiendt, hvilken Mængde af Lærebøger i Physiken, der i en Række af Aar er udkommet i Europas forskiællige Lande. Endskiönt der i disse, selv i dem fra samme Tidsalder, ikke findes faa Uligheder i Meningerne om Tingenes Aarsager, saa synes dog Uligheden i Behandlingsmaaden at være langt større. Ikke en gang i Henseende til det Omfang man vil give Videnskaben, har man kundet forene sig. Medens Nogle derfra vilde udelukke, saa vel det, der lader sig afhandle i den anvendte Mathematik, som det der hörer til Chemien, gaves der Andre, som ikke blot optog alt dette i Physiken, men endog föiede Læren om Jordklodens Tilstand og en Udsigt over Verdensklodernes Bevægelseslove til. I Henseende til Inddeelingen og Materiernes Orden var man ikke mindre uenig; men især syntes der at herske stor Tvivl over Maaden hvorpaa de Naturlove der kunne modtage et mathematisk Udtryk skulle fremsættes og bëviises i Physiken. Alle disse Gienstande fremkalde en Mængde af Spörgsmaal, som Forf. vil söge at besvare i en Følge af Afhandlinger. Denne förste har til Öiemed at viise hvad der bör forstaaes ved Physik. Forf. söger her udförligt at retfærdiggjöre den af ham allerede i andre Skrivter fremsatte Bestemmelse, i Følge hvilken Physiken er Videnskaben om Naturens *almindelige* Love, og derfor erholder Navnet almindelig Naturlære. Men ved dette Navn indskrænker han ikke Videnskaben til det snævre Omfang, som adskillige tyske Forfattere have afgrændset ved samme Navn, men optager ogsaa deri Læren om Electriciteten, Magnetismen, Lyset, Varmen og de chemiske Forbindelser, saasom disse alle umiddelbart fölgte af almindelige Naturkræfter. Selv de forskiællige Stoffers Egenskaber vil han, fra dette mere omfattende Synspunkt, have betragtet som eiedommelige Ytringer af de almindelige Naturkræfter, der i ethvert af dem vise sig paa et säregent Trin af Udvikling og Styrke. Da

Forf. allerede tidligere i adskillige Skrifter har søgt at viise at de electricke Kræfter ere de samme som de chemiske, kun i en friere Tilstand, og da han tillige har fremsat den Lære at Magnetismus, Lys og Varme ere Virkninger af samme Kræfter, saa følger deraf, at alt det i Physiken, der ei er *Bevægelseslære*, tilsammen danner een sammenhængende *Kraftlære* eller *Chemie* i Ordets meest udstrakte Betydning. Den første af disse den almindelige Naturlæres Dele omfatter da de *udvortes* Forandringer, den anden de *indvortes*. At der til disse to Hovedstykker ikke kan føies noget tredie undtagen Læren om Kræfternes og Bevægelsens Forening, f. Ex. i Lyset og i Straalevarmen, er aabenbart. Men om denne Lære skal udskilles fra det Övrige, som et selvstændigt Hovedstykke, eller indsluttes i Kraftlæren, lader sig maaskee ikke ganske afgjøre førend Naturlæren har naaet et langt höiere Fuldkommenhedstrin.

Forf. agter, saa snart skee kan, at levere Fortsættelsen af disse Undersøgelser. Han har dermed til Hensigt, at indlede en Undersøgelse over denne Gienstand blandt Physikerne, og troer at det vilde være til betydeligt Gavn for Videnskaben, om man kunde forene sig over den Form og Sammensætning en Lærebog i Videnskaben burde have. Samtlige Lærde i Faget vilde da arbeide i Fællesskab paa dens Forfuldkomning, og saaledes vilde med Tiden et Værk udvikle sig, hvori man saae et fuldstændigt Billede af Videnskaben i den givne Tidsalder. Forf. mener naturligviis ikke at alle Lærebøger i Faget skulde have samme Indretning; denne kan forandres efter Foredragets forskiællige Öiemæed; men i de Lærebøger, der intet andet Öiemæed havde, end en grundig Fremstilling af Videnskaben mener han at altid samme Indretning og Fremgangsmaade skulde vedligeholdes, naar de Lærde først vare komne overens i at erkiende dens Rigtighed. Men en saadan Enighed angaaende en Theorie af Lærebøger

holder han for ligesaa muelig, som den Enighed der hersker blandt Physikerne angaaende saa mange andre Theorier.

Uagtet vi allerede ere i Besiddelse af saadanne Beviser for Vandets Sammentrykkelighed, at denne ikke mere kan betvivles, saa vedblev dog Störrelsen af den Sammentrykning Vandet ved en vis Kraft kunde lide, og Loven hvorefter denne Sammentrykning rettede sig, at være Uvisheder, og det meget betydelige Uvisheder underkastede. Vel antog adskillige Mathematikere og Physikere at Vandets Sammentrykning forholdt sig, som de sammentrykkende Kræfter, men de Abich-Zimmermannske Forsög, den eneste Række af Forsög man havde over Vandets Sammentrykning ved ulige Kræfter, syntes aldeles at modsige denne Mening, hvorfor ogsaa *Gehler*, i den Beretning han i sin Ordbog aflægger over Forsögene angaaende Vandets Sammentrykning, udtrykkeligen siger at man ikke havde kundet opdage nogen Lov i de herved forekommende Störrelser. Samme Dom have ogsaa alle andre Physikere fældet over Udfaldene af de Abich-Zimmermannske Forsög.

Prof. *Örsted* foretog sig paa ny at giennemgaae disse, og fandt derved til sin Overraskelse at Beregningerne over Forsögernes Udfald, endskiönt af den letteste Art, vare i den Zimmermannske Bog forvirrede ved følgerige Feil. Ved at rette disse viiste det sig at de beskrevne Forsög ikke godtgiöre at ukogt Vand er mindre sammentrykkeligt end kogt, men at det tvertimod, som man burde vente der, var mere sammentrykkeligt. Det viiste sig ligeledes at Sammentrykningerne, saa vidt Forsögene ikke vare anstillede med de störste Kræfter, der maaskee kunde sammentrykke Stempelet selv, forholdt sig som de sammentrykkende Kræfter. Dette foranledige Forfatteren til at lade indrette en Maskine for Vandets Sammentrykning. Denne bestod af en viid men meget tyk Messing-Cylinder,

og et snævert Rör med et Stempel til Vandets Sammentrykning. Man kunde formedelst denne Indretning nu sammentrykke Vandet ved en meget ringe Kraftanvendelse, og maale meget smaa Forandringer i Vandets Rum. For at maale den sammentrykkende Kraft, hvilket, formedelst Gnidningsmodstanden ved Stemplet ikke nöie nok kan skee umiddelbart, anbragtes i Vandbeholdningen en Aabning, hvori et snævert og stærkt Glasrör var indskruet. Dette var fyldt med Luft, som ved Störrelsen af sin Sammentrykning, i Følge den Mariottiske Lov, viiste Störrelsen af den trykkende Kraft. Ved dette Redskab fandt han at Vandets Sammentrykning virkeligen forholdt sig som Luftens, altsaa som de sammentrykkende Kræfter. Störrelsen af denne Sammentrykning var ved 12° efter Hundredeels-Thermometeret omtrent $0,00012$ for et Tryk liig Atmosfærens, dog har Forf. foresat sig over dette Punkt endnu at fortsætte Forsøgene. Forf. har ogsaa udstrakt sin Kritik til Cantons Forsög og viist at en rigtig Vurdering af Varmens Indflydelse i samme, vilde give en større Sammentrykkelighed for Vandet end den som den engelske Physiker deraf har sluttet. Da *De la Place* har lagt de Cantonske Forsög til Grund ved sine Beregninger over Lydens Hastighed i Vandet, saa maa hans Bestemmelse herover berigtiges efter disse nyere Forsög.

I forrige Aar anmeldte vi foreløbigen en Afhandling af Professor Jacobsen, over hvis Indhold en Commission endnu anstillede sine Undersøgelser. Efter disses Tilendebringelse ere vi nu i Stand til at give en fuldstændigere Efterretning derom. Forf. havde allerede for adskillige Aar siden begyndt at anstille Undersøgelser over Venesystemet i Krybdyrene og Fuglene, og derover bekiendtgjort Adskilligt; men i den Afhandling, hvormo Talen her er, har han ikke blot forenet alt dette, men ogsaa berigtiget, og betydeligen ud-

videt sit Arbeide. Forf. har fundet at den største Deel af de Vener, som hos Mennesket og Pattedyrene gaae over til Huulaaresystemer, hos Krybdyrene og Fuglene gaaer over til Nyrenerne og Leveren. Portaarens Grene ere nemlig ikke indskrænkede til Fordöielsesredskaberne (*Viscera chylopoietica*) men udbreder sig tillige i Legemets bagerste Deel (Halen, Laarene o. s. v.) og optager derfra Vener, som i Mennesket ere Grene af Huulaaren. Denne Indretning i Krybdyrenes og Fuglenes Venesystemer har sine Forskielligheder i de forskiellige Dyreklasser. I *Batracierne* (Fröen), i *Saurierne* (Fiirbenet) og *Cheloniernerne* (Skildpadden) begynder Huulaaren indvortes i Bugen, fra Nyrenerne, med 2 til 5 stærke Sidegrene (*venæ renales internæ s. superiores*) og fra Kiönsdelene. Venerne fra Dyrenes Bagdeel, nemlig Laarvenen, Hoftevenen og Halevenen træde ikke i Forening med Huulaaren, men danne ved deres Indløb i Bekkenet to Hovedgrene. Den ene af disse, nemlig den nedre Nyrevene, som fremkommer af Halevenens og Hoftevenens Forening, böier sig fremad til Nyren og forgrener sig i dette Organ, ligesom Portaaren i Leveren: den anden Green dannes af Laarvenen og af Venerne fra *et for disse Dyr eendommeligt Organ* (*organon hypogastricum*) og søger enten hen mod Middellinien af Bugens forreste Flade, for der *at forene sig* (som hos Fröen) med sin Parrede fra Legemets modsatte Side, til *een enkelt Hovedgreen* (*vena abdominalis anterior*) der stiger op til Leveren, og træder ind i Portaarens Stamme (*truncus venæ portæ*): eller ingen saadan Forening finder Sted (f. Ex. hos Skildpadden) men Aarerne paa begge Sider gaae parallelt med hinanden hen til Leveren og Portaaren. Hos de fleste Krybdyr findes en betydelig Foreningsgreen mellem Laarvenen og Hoftevenen, saa at samtlige Vener fra Dyrenes Bagdeel ere i Sammenhæng baade med den nedre Nyrevene og med den forreste Bugvene. Hos *Ophidierne*, (Snogen) som ingen Been

følgelig heller ingen Laarvene have, danner Halevenen alene den nedre Nyrevene, men Bugvenen opstaaer fra *Organon hypogastricum* og fra Bugmusklerne. Ligeledes savnes i Snogen, fordi den ingen Been har, Foreningsgrenene mellem Laar- og Hoftevenen, og mellem Laar- og Nyrevenen, saa at begge Hovedgrene, saavel den nedre Nyrevene som den forreste Bugvene, i disse Dyr ere aldeles adskilte.

En lignende Indretning har ogsaa Forf. iagttaget hos Fuglene, dog med Afvigelser, fornemmeligen den, at en Deel af det Blod, der kommer fra Legemets bagre Deel umiddelbart føres til Huulaaren. Dette skeer derved, at Laarvenen, der ved sin Indtrædelse i Bekkenet deler sig i tre Grene, afgiver den mellemste af disse til Huulaaren, medens den överste umiddelbart gaaer over til Nyren, den nederste derimod, i Forening med Hoftevenen og Grene af Helligbeensvenen, danner den nedre Nyrevene, hvilken for störste Delen ligger skjult i Nyrens Substants.

Det eiendommelige Organ, som Forf. har fundet hos Reptilierne, bestaaer af en serös Hinde, med mange Aarer. Denne Hinde har Formen af en Blære, og er, i de Krybdyr hvis Hud er uden Skæl (*Batracierne*) forbunden med Endetarmen: I de med Skæl bedækkede Krybdyr (*Chelonierne*, *Saurierne*, *Ophidierne*) staaer Organet ikke i denne Forbindelse, men er opfyldt med Fidt. Forf. troer at denne Forskiällighed ikke hindrer os i at antage dette Organ for at være det samme i alle disse Dyr, og at den blot har sin Grund i Hudens ulige Respirationsevne. Denne Paastand ansaaes dog af Selskabets Commission som tvivlsom.

Efter alt dette deler sig da det fra Legemets bagre Deel komne Blod, i de omhandlede Dyr, i to Dele: den ene føres giennem den forreste Bugvene til Leveren, forener sig der med Portaaren, og tjener saaledes med til Galdens Udvikling: den anden Deel, som

kommer fra Hofte- og Halevenerne gaer til Nyren, og tiener efter Forf. Mening til Urinens Udskillelse. At Blodet fra Legemets bagre Deel gaer til Nyrerne, saaledes som det allerede er angivet, beviiser Forf. deraf, *a*) at den nedre Nyrevene i alle de heromhandlede Dyr, han har undersøgt, er i Sammenhæng med Hofte- og Halevenen, *b*) at samme Nyrevene tiltager i Störrelse eftersom den nærmer sig Nyren, og under sit Löb optager flere Grene, hvorimod dens Störrelse atter aftager, i Forhold som den afgiver Grene til Nyren, *c*) at den forgrener sig saa fiint i Nyren at ingen umiddelbar Forening mellem den og de övre Nyre vener eller Huulaaren kan opdages, *d*) at man endog i de Dyr hvori Foreningen mellem Bugvenen og den nedre Nyrevene er nöiagtigst, ved Underbinding af Bugaaren kan standse Blodets Löb fra de bagre Extremiteter til Leveren, uden at Blodet alligevel standses i Laar- og Hoftevenerne; hvoraf da følger at den maa finde Afløb giennem den nedre Nyrevenes Forgreninger i Nyren. *e*) Endeligen at der gives Dyr, f. Ex. Snogen, hvor den forreste Bugvene og den nedre Nyrevene ere aldeles uden Samqvem, saa at der for Blodets Löb fra Legemets bagre Deel, i disse Dyr, ingen anden Vei findes, end giennem Nyrevenen.

At dette saaledes til Nyrerne förte Blod, tiener til Urinens Udskilning, søger Forf. at bevise af disse Veners Udbredelse og sine Forgrening i Nyrerne, af Nyrearteriens ringe Störrelse, der synes utilstrækkelig til Urinens Udskilning i disse Dyr, og af Venernes der til passende Störrelse; hvortil kommer, at de til Leveren gaaende Vener give et Exempel paa en saadan Virksomhed i Venerne, ved Galdens Udskilning.

Denne Nyrevenen tillagte Virkning, fandt Selskabets Commission dog tvivlsom, da man ikke af Nyrearteriernes ringe Störrelse kan slutte deres Utilstrækkelighed til Urinens Udvikling, uden at

vide Mængden af Urinen hos de forskiellige Dyr, at man ikke fra Størrelsen af et Secretionsorgan altid kan slutte til Mængden af den Vædske det kan udskille, at Urinens Udskilning hos Mennesket og Pattedyrene skeer ved Arterier, medens Galdens skeer ved Vener, og at endeligen Urinens og Galdens Natur ere hinanden saa modsatte, denne overveiende brændbar, hiin overveiende iltig (surstoffholdig), at man ikke letteligen kunde formode at deres Oprindelse skulde have en høi Grad af Liighed.

I øvrigt billigede Commissionen Afhandlingen, og fandt at Forf. ved de deri meddeelte anatomiske Undersøgelser og Forsøg, havde dels berigtiget, dels beriget Zootomien, og derved aabnet en viid Mark for skiønne biologiske Anskuelser, der turde være af Vigtighed for Menneskets Pathologie.

I Følge denne Commissionens Beretning, besluttede Selskabet at optage den af Prof. *Jacobsen* indsendte Afhandling i sine Skrifter.

I en til Selskabet indsendt Afhandling, er der givet Efterrretning om Grindefangsten paa Færøerne, tilligemed Bidrag til Grindens Naturhistorie.

Forfatteren, som i Sommeren 1817 gjorde en botanisk Reise til Færøerne, blev under sit Ophold paa disse Öer tilfældigviis Öievidne til en Grindefangst, og da han ved denne Leilighed opskrev adskillige Bemærkninger, henhørende til dette Dyrs Naturhistorie, og tillige paa Stedet forfærdigede en Tegning deraf, blev han derved sat i Stand til at give en mere fuldstændig og nøiagtig Oplysning, end hidtil havdes, om dette for Færøeboerne vigtige Dyr. Vel findes Grinden omtalt af adskillige Forfattere, saasom Debes, Svabo og Landt, og kan altsaa ikke egentligen ansees for ubekjendt; men formedelst de hidtil havde ufuldstændige og tildeels urigtige Beskrivelser har det ikke været Systematikerne mueligt, at anvise dette Dyr sin

rigtige Plads iblandt *Cetacea*, hvorfor og nogle have henført det til Slægten *Delphinus*, andre til *Balaena*. Efterat have meddeelt Efterretning om den færøiske Maade, hvorpaa Grinden fanges, har Forfatteren ved en, saa vidt Omstændighederne tillode, udførlig naturhistorisk Beskrivelse, samt ved en medfølgende Tegning oplyst, at Grinden henhører til Slægten *Delphinus*, og, da den ikke er optaget i *Systema naturæ*, foreslaaer han at kalde den *Delphinus* Grinda. Da dette Dyr er af stor Vigtighed for Færøeboerne, saasom disse Öboers Velstand eller Mangel for en stor Deel beroer paa dets mere eller mindre heldige Fangst, fortiente det, at blive mere bekiendt, end hidtil er skeet. Dyret er, som flere Arter Fugle og Fiske, aldeles selskabeligt, og træffes derfor bestandig i Flokke paa 100 indtil 1000. Naar Færøeboerne, i det de ere paa Fiskerie, faae Öie paa en saadan Flok, som skeer derved, at den jevnlig tumler sig i Vandskorpen, søger Mandskabet i Baaden at drive den ind i en eller anden sandig Bugt; Flokken lader sig som oftest villigen drive foran Baaden, og ved Hielp af flere tililende Baade jages den med Fart paa Land, og dræbes derpaa med dertil indrettede Spyde; i Sommeren 1817 fangedes saaledes i forskjellige Flokke over 600 Grinder ved Færøerne. Denne Grind eller Delphinart, som er 6 til 10 Alen lang, træffes ikke alene ved Færøerne, men ogsaa ved Island og Örkenöerne; paa sidste Sted fanges den paa samme Maade, som ved Færøerne, og kaldes der *the ca'ing whale*. Foruden denne Art gives endnu ved Færøerne et andet mindre bekiendt Species af *Delphinus*, som der kaldes Bovhvidehval, og som deels ved en opretstaaende Rygfinne, deels ved en sneehvid Bug og andre Særegenheder udmærker sig fra den foregaaende; men da denne Art sielden forekommer, og ikke blev fangen under Forfatterens Ophold paa disse Öer, har han derom ikke kunnet meddele tilstrækkelig Oplysning; men for-

mener dog ifølge Indvaanernes Udsagn, at denne Art udgiör et eger og nyt Species.

Selskabet fandt denne Afhandling værdig at indrykkes i dets Skrifter, og tilkiændte dens Forfatter, Candidat *Lyngbye*, sin Medaille i Sölv, som et Agtelsestegn.

Som Pröve af en Haandbog i Poetiken, har Professor *Sibbern* i Selskabet forelæst de Paragrapher, der gaae ud paa at bestemme Digtningens eiendommelige Væsen og Formaal, Konstens Forhold til Naturen, og dens Virken efter Ideer og til Ideers Fremstilling; fremdeles de Fordringer, der kunne giøres til et Konstværk, baade i Hensende til aandelig Gehalt, Form og Detail; endeligen de tvende Hovedretninger i den kunstneriske Stræben, den ideelle og universelle paa den ene, den karakteristiske paa den anden Side, og begges Forening. Den heri udviklede Ideegang, er iövrigt ikke skikket til i Korthed at fremstilles.

I hvilke større eller mindre Districter Danmark i ældre Tider har været indeelt, naar saadan Inddeling er begyndt, hvorpaa den har grundet sig, og hvilke Forandringer den efterhaanden har undergaet, disse Spørgsmaale have megen statshistorisk Interesse. Men skiönt ældre og nyere Lærde have ydet Bidrag til deres Oplysning, er det dog for det meeste ikkun skeet i Forbigaaende og uden noksom fyldestgiørende Resultat. Inddelingernes Navne kiendte man, men i Henseende til deres Oprindelse, Hensigt, Udstrækning, indbyrdes Forhold, successive Forandringer &c. blev stedse meget Mörke tilbage. Professor *Olufsen* har i en Selskabet forelagt Afhandling søgt at bringe mere Lys og Vished i denne Materie, og har til den Ende samlet de forskiellige hidhörende tildeels meger adspredte Data, sammenholdt og bearbejdet dem.

De vigtigste i ældre Tider og i Middelalderen forekommende Inddelinger af Landet ere Sysler, Herreder, Sogne, Bispedømmer, Havnelag. Forf. handler om enhver især. Han anmærker i Almindelighed, at ordentlig Inddeling først kunde ventes fra den Tid ordentlig Statsforfatning begyndte, altsaa fra den Tid da de forskellige Provindser samledes til eet Rige og Christendommen aabnede Veien for en højere borgerlig Cultur og for rolige Næringsveie. Den borgerlige Orden krævede nu Landets Inddeling i større og mindre Districter, og af de forskellige, ved militær, civil, cameralistisk eller kirkelig Hensyn anledigede Inddelinger maatte den militære Inddeling være den ældste, fordi Statens udvortes Sikkerhed kom allerførst i Betragtning.

Af videst Omfang vare de Districter, som kaldtes *Sysler*. Deres Oprindelse er uvis, men i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede vare de almindelige, og det ikke blot i Jylland, ihvorvel de der længst vedligeholdt sig. Ethvert Sysse indbefattede et vist Antal Herreder. Det skiønnes ikke, at Sysler have haft deres egne Övrigheder, men det er vist, at de havde hver sin egen Ret eller Ting, der var forskielligt fra Herredsting og Landsting, uden dog at være en geistlig Domstol, skiönt det vel er troligt, at Sysler efterhaanden gik over til Provstier eller ind under Bispedømmene, saa meget mere, da Sysselting, og dermed Sysler i statistiske Betydning, fra Begyndelsen af 15te Aarhundrede ganske forsvinder, man veed ikke ret, hvorledes.

Gammel, skiönt yngre end Sysse-Inddelingen, er ogsaa den endnu vedvarende Inddeling i *Herreder*. Den var oprindelig især en militær Inddeling, skiönt tillige civil, juridisk og cameralistisk. Forf. gjør det sandsynligt, at den i det mindste gaar tilbage til Harald Blaatands og Gorm den Gamles Tider, men han er overbeviist om,

at den er endnu ældre. Et Herred var indeelt i fire Fierdinger, og denne Fierding-Inddeling var til i Begyndelsen af det 11te Aarhundrede. Forf. godtgjör udförlig, at dens Hovedhensigt var militærisk, og oplyser dette ved Sammenligning ved ligedanne Indretninger hos Germanerne og Angelsachserne. Et Herred var et District, beregnet til at indeholde 100 boesatte Eiendoms-Familier, (ikke til at udrede 100 Mand), i hvilken oprindelige Ansætning Forandringerne i Populationen siden maatte gjöre stor Forandring. Misforstaaelse i denne Henseende har ledet til urigtige og overdrevne Angivelser af Folkemængden.

Inddelingen i *Sogne* begynder med Christendommen, men er neppe bleven ordnet overalt för i sidste Halvdeel af tolvte Aarhundrede, og da saaledes, at ethvert Herred indeeltes i visse Sogne. Betragtninger af Sogne-Inddelingen, saaledes som den er bleven udfört, afgiver Data til Beviis för, at Landet var mindre opdyrket og befolket, da Inddelingen skete.

Indstiftelsen af Bispedömmet anledige *Stiftsinddelingen*. Denne synes at have tilintetgjört Sysler som politisk Inddeling, skiönt Navnene vedbleve, og endnu vedligeholde sig i Jylland.

Havnelag var en Indretning til Leding og Landværn, altsaa militærisk. Dens Beskaffenhed er bleven særdeles misforstaaet, især fordi Hvitfeldt har givet et ganske falsk Begreb om den hele Indretning. Forf. beviser udförligen det Urigtige i Hvitfeldts Beretning, hvilken de fleeste siden uden videre Prövelse have fulgt. Havnelag var en Inddeling, som gik over hele Landet, og ikke blot, som de norske Skibsreder, langs Söekysten. Man har temmelig nöiagtige Opgivelser af deres Antal. Dette var i Knud den Stores Tid för hele Danmark, Sönderjylland, Skaane og Halland iberegnete, 850, men, med Fradrag af disse Provindser, har det övrige Danmark, 570. Indretningen var dog efter al Sandsynlighed ældre end Knud. Forf.

er tilbøielig til at antage, at Herredsfierding og Havnelag, i det mindste i Begyndelsen, svarede til hverandre. Havnelag vare igien inddeelte i enkelte Havne. Deres Beskaffenhed fremstilles nu, især efter jyske Lov; Forf. forklarer, hvorledes det forholdt sig med Ledignspligt, Udskrivning, Bevæbning, Proviantering &c. med Selveieres og Landboers Ansætning, med Chefens (Stryksmandens) Pligter og Rettigheder m. v., ved hvilken Leilighed adskillige Feiltagelser hos Hvitfeld, Suhm o. a. berigtiges.

Eratsraad *Engelstoft* har forelagt Selskabet en Afhandling, hvis Öiemed er at levere en paa Actstykker og autentiske Efterretninger grunder, af partiske Fremstillinger eller eensidige Anskuelser aldeles uafhængig, Beretning om de Begivenheder, som foregik i Skandinavien i det angivne mærkelige Tidsrum, og det med særdeles Hensyn til Anliggenderne i Norge. Den Selskabet her forelagte første Afdeling deraf indbefatter det Tidsrum fra Christopher af Bayrens Död indtil midt i Aaret 1449. Forf. begynder med Betragtninger over Dronning Magrethes politiske Ideer, deres Udspring, Udvikling, Höide og Omfang, ved hvilken Leilighed vises, hvor stort et Tab ogsaa i denne Henseende Kong Olufs tidlige Död var for hans Moder. Derefter forklares Norges Forhold til de tvende andre skandinaviske Riger i det femtende Aarhundredes første Halvdeel; Christophers Regiering over det forenede Norden, sættes et fortient Æreminde. Fremstillingen af de Begivenheder, som fulgte umiddelbart paa Christophers Död, begynder med en Characteristik af Carl Knudsen og et nærmere Blik paa de Omstændigheder, under hvilke han stræbte frem til sit Maal; det vises, at og hvorledes han inden föie Tid svang sig paa den svenske Throne, medens han allerede pönsede paa, ogsaa at skaffe sig Norge. Herfra vendes Öiet hen paa det danske Rigsraads Forretninger, og paa Valget af Chri-

stian I, giort ogsaa med Hensyn til de tvende andre Riger. Efter en Skildring af Christians personlige Egenskaber og et Blik paa de Fordele, han i flere Omstændigheder havde forud for Carl Knudsen, fremstilles nu begge i deres Medbeilen til Norges Krone; de Skridt, som fra begge Sider giordes, beskrives saavel med Hensyn til Midlers Valg, som til den hele Fremgangsmaade nøiagtig og omstændelig, ved hvilken Leilighed Tingenes Stilling i Norge og mangehaandede Forhold i dette Rige nærmere oplyses. Dette leder Forf. umiddelbar til en Fremstilling af daværende tronhiemske Erkebiskops, *Aslac Bolts*, politiske Tænkemaade, hvilken han følger giennem de Ytringer og Handlinger, der ligge inden for denne Afdelings Grændser. Afhandlingen bryder af ved den Tingenes Stilling, da Christian I. efterat være bleven formelig kaaret til Norges Konge og efterat have lovet, i næste Aar der at lade sig krone, personligen afgjør de gullandske Anliggender til sin Fordeel, og Carl begynder at anstrænge alle Midler, for ved et kraftigt Foretagende at fortrænge Christian igien fra Norge.

Forf., som i en forudskikket Indledning hiemler Sandhed, Upartiskhed og Humanitet de Rettigheder i Historien, uden hvilke denne taber Værdighed og Værd, beklager at maatte erklære alle Historie-skrivere i og uden for Skandinavien, ældre og nyere, som have behandlet det næynte Tidsrum, for mere eller mindre partiske, eensidige, feilende eller unøiagtige. Han gjør allene en agtelsesfuld Undragelse for den svenske Historiker, *P. A. Granberg*, hvem han yder en særdeles Roes for Sandhedskiærlighed foreenet med grundig Forskning og sielden Humanitet, uden dog at kunne dele med ham alle hans enkelte Anskuelser.

Naar vi ønske at forfølge Menneskeslægtens Historie op i hiin mørke Oldtid, hvorfra ingen egentlig Beretning har kundet naae til

os, maae vi naturligviis tage vor Tilflugt til de ældste Folkeslægters Sprog og Religion, og undersøge i hvilket Forhold disse staae til hverandre. Vi kunne her ikke nøies med Det, som Græker og Romere have kundet sige os; men maa henvende vor Granskning til Asiens lidt efter lidt sig for os aabnende Lærdomsskatte, og de Europæiske Folks ældste, en Tid lang saa godt som begravne Skrivtlevninger. Veiledede af disse, ville vi sikkert, naar vi atter henvende os til vore gamle Lærere, hente ny Lærdom hos dem, og see i deres Sprog og Religion Mindesmærker om Begivenheder der vare dem selv ubekjendte.

Blandt de Gienstande, der kunde udbrede Lys over hine mørke Egne af Historien, er sikkert det gamle Nordens Religion og Sprog ikke blandt de sidste. Medens Folket har vedligeholdt sig uundtvungen og sit Sprog ubeblandet; har det tillige været lykkeligt nok til at bevare sit ældre Sprog i en herlig Samling af Oldskrifter; ja, med faa Forandringer, endog levende, paa et fra de store Verdenshandeler fjernet Tilflugtssted.

Det er kun faa Aar siden, at Selskabet ved en Prisopgave fremkaldte vigtige nye Oplysninger over det gamle Nordens Sprog: i nærværende Aar har Selskabet i Anledning af det ved Hs. Exc. Hr. Geheime-Conferentsraad Bülow for to Aar siden udsatte Prisspørgsmaal havt Leilighed til at krone et Skrift, der ikke er mindre vigtigt for Kundskaben om de gamle Nordboers Troe og Viden. Forfatteren har deri dels udbredt nyt Lys over Forfædrenes Forestillinger, om Verdens Oprindelse og Indretning, samt over Betydningen af deres Myther, dels viist en, vel ikke uformodet, men dog overraskende Liighed mellem Nordboernes, Indernes og Persernes gamle Troe, Viisdom og Digtning.

Forfatterens Værk er af et saa betydeligt Omfang, at vi ikke kunne undgaae her at overskride vore Anmeldelsers sædvanlige Grændse, og det saa meget mindre, som det ikke vil være os mueligt ret med Tydelighed at fremsætte det Nye, uden tillige at fremsætte noget af det Bekjendte.

I vort gamle Nordens Lære om Gudernes og Verdens Oprindelse opdager Forf. Spor af to forskellige Systemer, af hvilke det ene har laant sine Hoved-Billeder af Dyreriget, det andet af Planteriget. Hint lader Verden og Guderne dannes af den chaotiske Urjette *Ymer*, og Køen *Audumble*: dette fremstiller Verden under Billedet af et uhyre Træ, *Tggdrasil*. Det er ikke usandsynligt at disse to Systemer i sin Tid ere blevne fulgte af to forskellige Secter; men ved den yngre Eddas Fortælling ere de saaledes blevne sammenblandede, at man nu neppe mere med fuldkommen Nöiagtighed kan trække Grændserne mellem dem.

För den nærværende Verden blev til saa troede Forfædrene, vare tvende andre Verdener, *Muspellheim* og *Nifellheim*: hiin sönderpaa heed og lysende, behersket af *Surtur* (den Mörke, Ubegribelige), Universets Frembringer, fölgelig *Alfader*; denne nordpaa kold og mörk, efter sit Navn Taageverdenen, Skyggeverdenen. I dens Midte er *Hvergelmer*, den gamle Kiædel eller Afgrund, hvorfra en Mængde Floder udspringe. Blandt disse före nogle tilsammen Navn af *Elivagar*, dryppende Vande, kolde Vande. Deres Vædske kaldes ogsaa *Gift*, *Edder*, maaskee for deres Virksomhed, maaskee for deres Kulde; thi Forfatteren viser at dette ei er uden Exempel. Saa snart disse Vædsker kom saa langt fra deres Udspring, at de störknede, skeede derved en Ansamling af Iis og Riimfrost, i *Ginnungagab*, det uhyre Svælg mellem begge Verdener. Da Muspelheims Hede mödte Iisen smeltede den, og gav Draaber, *der fik Liv ved Dens Kraft*,

som udsendte *Heden*. Herved fremkom en uhyre Jette, der fik Navn af *Ymer*. Medens han sov udsprang under hans venstre Arm en Mand og en Kvinde, og hans ene Fod avlede med den anden en Søn. Han og hans Afkom kaldes *Rimthusser*, Rim- eller Frostjetter.

Paa samme Tid, som *Ymer*, frembragtes ogsaa *Audumbla*, en Koe, af hvis Yver flød fire Melkestrømme, der gave Jetten Næring; men selv næredes den ved at slikke Rimfrosten af Saltstenene. Herved fremkom efterhaanden et Væsen, der heed *Bure*. Hans Søn, *Bör*, avlede med *Belsta* eller *Bestla*, en Datter af Jetten *Bölthorn* (Harmtorn, Smertetorn), *Odin Vile* og *Ve*. Disse dræbte *Ymer*, i hvis Blod hele Jetteslægten druknede, undtagen *Bergelmer*, (den Gamle fra Bierget) Søn af *Thrudgemler* (den stærke Gamle) Sønnesøn af *Örgemler* (den Urgamle, *Ymer*). Han reddede sig med sin Slægt.

Odin, *Vile* og *Ve* bragte den dræbte *Ymer* ud i Svælget *Ginnungagab*, og dannede af hans Krop Jorden, af hans Blod Vandet, af hans Been Bierge, af hans Tænder Stene, af hans Haar Planter og Træer o. s. v. Af Jettens Hjerneskal blev Himlen, af hans Hjerne Skyerne. Af de fra *Muspelheim* udflydende (gloende) Sinner, derimod Himmellegerne.

Dvergene (Jordens Elementaraander) fremkom som Maddiker i *Ymers* Skiöd, men fik af Guderne Forstand og Menneskeskikkelse.

Midt i Verden, eller midt paa Jorden, der forestiltes som en rund Skive, byggede Guderne *Asgard*. Rundt om dette Sted laae *Midgard*, Menneskenes Bolig. Uden om dette laae det ubefarlige Verdenshavn, der atter omringedes af *Utgard*, Jetternes Bopæl.

Gudernes fornemste og helligste Sted er Asken *Yggdrasill*, det ypperste og største af alle Træer. Dets Grene udbrede sig over hele Verden, og række op over Himmelen. Træet har trende Rødder eller Stammer. Den ene, Hovedroden eller Hovedstammen, er grund-

fæstet i den gamle Afgrund, *Hvergelmer*, og bærer Jorden. Slangekongen *Nidhög* gnaver den nedefra. Tvende andre Stammer eller Hovedgrene skyde sig op fra Dybet; den ene, mod Norden, gaaer til Jetterne, derunder er *Mimers* Brønd: den anden, mod Syden gaaer til Guderne, derunder *Urdes* Kilde. Ved den ere de tre Nornes, *Urde*, *Verandi* og *Skuld* (den forbigangne, nærværende og tilkommende Tid).

Dette er det korte Omrids, til hvilket vi ville faae en Deel Tilsætninger at giøre, ved nu at fremsætte Forfatterens Forklaring over disse Myther.

Af Mythen om Ymen sees, at de gamle Nordboer forestilte sig vor Jords Grundstof som en Vædske dannet ved Varmens og Materiens sammenstødende Virkning. Af denne flydende Masse udskilte sig et fastere Legem, der forestilles under Billedet af en uhyre Jette, Ymer, af hvis Krop atter udsprang flere lignende Væsener. Dette er Begyndelsen til en Dannelse i det uhyre Chaos. Ved *Audumble* maa man vel, efter de Gamles Forestillingsmaade tænke sig den Vædske der endnu omgav det udannede Jordlegeme, og hvorved det bestandigen næredes eller fik Tilvæxt. At Koen ved at slikke Saltstenene, frembragte et Væsen ædlere og skiønnere end Ymer, betyder vel ei andet end den første Jordplæts Fremkomst af det salte Hav. Bures Søn var *Bör*, *Burr* eller *Borr*, som vore Folkeslags Forfædre meente at være opskudt paa samme Sted hvor den første Jordplæt var kommen til Syne. Dette Field kunde da være *Caucasus*, af Perserne kaldet *Borz*, Genitivet af det oldnordiske *Borr*. Blandt de forskiellige Udledelser man kunde give af Navnet *Bure*, er den maaskee den rimeligste, at det, ligesom *Burder* og *Bur* kommer af *bera* (*borinn*) bære, föde, avle. Det kunde da enten betyde den *Avlende*, *Födende*, eller den *Förstefödde* (af *Audumbla*). For det Sidste taler, at *Bura*,

Hunkiönsendelsen af *Bure* i det gamle Sprog betyder *Datter*. *Bur* eller *Bör* betyder ligefrem Sön, den som er baaren eller födt. Disse Ord synes at være ligesaa gamle som de Persiske og Indiske Sprogs Forbindelse med de nordiske. Det Islandske *bera* er det Persiske *berden*, (*berem*) Zend. *berete*, Sanskr. *bharami*, Gr. $\Phi\epsilon\gamma\omega$, Lat. *ferre*, *parire*, Moesog. *bairan*, Islandsk *baira*, Angels. *beran*, *baran*, o. s. v. Det heraf kommende oldnordiske *Burr*, *Bör*, *Byr*, Sön, er det Latinske *puer*, *por*, Gr. $\pi\omicron\gamma$, $\pi\omicron\iota\gamma$, Pers. *Puser*, *Pyser*, Ind. *Puthra*, Zend. *Puthre*, *Pothre*, Kaukas. *Bair*, Moesog. *Baurr*, Angels. *Byre*, Irlandsk *Bar*, igien beslægtet med det Irlandske, Danske, Irske, Engl. og Moesog. *Barn*, o. s. v.

Odins Navn er beslægtet med det Tydske *Odem*, *Athem*, Græsk $\alpha\lambda\mu\omicron\varsigma$, Pelv. *Ada*, Sanskrit *Atma* o. s. v. Hermed stemmer et af *Odins* andre Hovednavne, *Vidrir* (Veirets Herre eller Giver) hvis Grundliighed med det første vises. Sammenhængen mellem Liv og Aandedrag, har naturligviis givet Anledning til den høiere Betydning man har tillagt Ordet Aand. At det ogsaa fandt Sted i det gamle Sprog viser Ordet *Odur*, der i Oldtiden betydede Fornuft. *Odin* er saaledes den besiælende Verdens Aand. Det samme Navn forekommer med forskiellige Forandringer i de fleste andre Sprog. Tydskerne kaldte det samme Væsen *Wodan*, *Godan*, Saxerne ogsaa *Wuoden*, *Ote*, Friserne *Veda*, Slaverne *Voda*, *Vodha*, Letterne *Vut*, de Finske Kareler *Voden*, Tunguserne *Odin*, *Boa*, Araberne *Vud*, *Vodd*, *Vudda*, *Vodda*, *Oboda*, Persene *Bud-Asp*, (o: Ass.), Indene *Bodha*, *Boda*, *Budha*, *Buddam*, *Buden*, *Pooden* (fordum *Budyas*), Cochineserne *But*, Birmanerne *Godama*, Tiberanerne *Vod*, (Wod), Japaneserne *Budji*, *Budido*, Chineserne *Fo*. Den överste Gud blev hos Hæbræerne og kaldet *Adon*, *Adonai*, hos Syrene *Adon* (hvoraf Grækernes *Adonis*), hos Chaldæerne *Adad*, hos Inderne *Adin* (*Odin*),

samt endeligen i Vedaerne *Atma*, og *Adhi-Atma*, i hvilke Navne den sande Betydning ligger. At *Vile*, egentligen den Behagelige (af *Vili*, *Villie*, Behag hvoraf atter *vel*) betyder Lyset, giöres sandsynligt. *Ve* betyder almindeligt en Helligdom, et Fristed. Men inter Helligere fandtes hos Forfædrene end Arnen, der oprindeligiis tillige var Alteret. Man undres ikke over den Hellighed man i Oldtiden tillagde *Ilden*, naar man betænkter, hvormeget dens Opdagelse i Begyndelsen maa have overasket Menneskene. Liigheden mellem Navnene *Ve* og *Vesta* vorder her ogsaa betydningsfuld. Hertil kommer at hine tre første Guder, i Anledning af Menneskets Skabelse kaldes *Odin*, *Hæner* og *Loder*. Men *Loder* har aabenbar sit Navn af *Lod*, *Lodr* et af Ildens gamle Navne, og ensbetydende med, *Logi*, *Loki*, *Lue*, *Hæner* eller *Heidner*, der i Udtalen neppe ere forskiellige, svarer til *Ve*. *Heid* Aleman *Heidere* betyder *Æther*, klar Luft, beslægtet med det Græske *αιθρη*, det Islandske *heidur*, det Tydske *heiter* o. fl. *Hæd* betyder Höide, og deraf kunde *Hædner* forklares som Höidens Sön. Som man seer, ere begge Begreber nær beslægtede.

Odin, *Vile* og *Ve*, Luft, Lys og Ild, vare da Naturguder, hvorom man saa meget mindre kan tvivle, som de vare fødte og efter de Gamles Lære skulle forgaae med vor Verden. Men i det man neppe vil afstride Forfatteren dette, kunde man fristes til at tænke at Navnene endnu tidligere kunde havt en höiere Betydning; i det mindste er det overraskende, at hvis man tör oversætte *Vili* ved Velvillie, godhedsfuld Villie, hvilket ikke synes upassende, da *vildr* betyder god; saa kunde man oversætte *Odin*, *Vile* og *Ve*, Fornuft, Kiærlighed, Hellighed, eller som Personer: den *Vise*, den *Kiærlige*, den *Hellige*; en overraskende Liighed med en höiere Lære, hvoraf man dog ikke finder faa Spor i de ældste, Kilden nærmeste, Religioner.

Dog vi vende igien tilbage til Mythens Forklaring. *Odin*, *Vile* og *Ve*, Luften, Lyset og Varmen gjorde Ende paa den chaotiske Tilstand: den raa Masse, (Ymer) nedsænkedes i det Luften udskilte sig, og Vander indtog sit særegne Sted. Den blaa Himmel, Sol og Stierne bleve først synlige fra Jorden. Dvergene eller Alferne maa forestilles som Elementaraander, hvilket endog sees af de Navne man gav Mange blandt dem, som *Nye*, *Næe*, *Nordre*, *Sydre*, *Östre*, *Vestre*, *Dagfin* (Dagens Finder) *Delling* ($\Delta\epsilon\lambda\iota\omicron\varsigma$) *Liomi* (Glands, Skin), *Blindvid* (den Blændende), *Dulin* (den Dölgende, Skiulende) *Dvalin* (den Sövn- eller Dvalegivende) *Froste*, *Vind-Alf*, *Gustr* (Vindpust) *Litr* (Löd, Farve) *Gloi*, (den glimrende) *Loni* (Vandbeboer) *Ligd-Alf*, *Egeskiold*, *Öirvang* (Leerjord) o. s. v. Menneskene fremspirede som Vexter af Jordens Skjöd; men da var endnu, for at tale med *Valas Spaadom* (Voluspå)

Ask og *Embla*

uden Skiæbne.

Aand de ei havde,

Ei heller Forstand,

Ei Blod, ei Lader,

Ei yndig Farve. —

Aand gav *Odin*,

Hæner Forstand,

Loder gav Blod

og faver Farve.

Med andre Ord, Menneskene dannedes af jordiskt Stof, og besiedes ved Gudomskraft.

Yggdrasills Navn udleder Forfatteren helst, med vor afdöde Skule Thorlacius, af *Yggr* (den Frygtelige, eller den Tungvindige, den Tankefulde) et af Odins Navne, og *Drasill*, den som bærer eller drager Noget. Man seer let, at dette Træ, der har sin Hovedrod i den gamle Afgrund og sin Top over Himmelen, forrestiller hele Verden. Man maa tænke sig det som tre Stammer udsprungne af en fælles Rod, og af hvilke de nederste Dele kan betragtes som særskilte Rödder. Iordkloden forestilles i de nordiske Myther som

heldende, saaledes at Syd er överst, Nord nederst; i hvilken Anledning Forfatteren minder om *Zenit* og *Nadir*. Ved Jordens nordligste og nederste Udkant er *Mimers* Brönd, som Forf. viser skäl være Havets Kilde. Viisdommen i dens Drik er Afgrundens Viisdom. Dens Behersker er af Jetteslægten. Derfor overlader han ikke Odin en Drik deraf, uden at faae hans ene Öie i Pant derfor. Dette Öie er Solen. Överst mod Syden er *Urda's* Kilde, som Forfatteren viser at være Ætheren. Træets Grene, der udbrede sig over hele Verden, forestille Himmelen, Bladene, hvorfra Duggen kommer er Skyerne. Fire Hiorte som löbe omkring Træet og fortære dets Blade, de fire Vinde. Deres Navne ere *Dain*, *Dvalin*, *Duneyr* og *Dyrathrorr*. De to förste ere efter Navnene de sövndyssende rolige, de to sidste stormende: hiin den *Dönelskende*, denne den *Dörstærke*, *Döropsprængende*. De to förste Hiorte have fælles Navn med de to Dværge. Örnen *Hræsvalg* som sidder nordpaa i eller ved Træet, og mættes af Aadsler, frembringer ved sine Vingeslag de kolde Vinde. Over Valhal, altsaa i Ætheren, findes en anden Örn, der ei nævnes, mellem hvis Öne sidder en Hög, som kaldes *Vedurfölgner*, Stormdæmperen. Egernet *Ratatösk* bringer Örnen *Hræsvalgs* Ord til Slangeköngen Nidhög. Forf. viser, at *Ord* i det gamle Sprog ogsaa kan betyde *det som vorder*, her altsaa Örnens Frembringelser. Han mener at dette skal betyde Snee og Hagl, der siden optöer, og som kold Vædske löbe ned til Havet og Afgrunden. I *Ragnaroker* forgaaer, efter *Valas* Spaadom ikke *Tggdrasill*, det mister kun Bark, Blade og Frugter, men trives paa ny, derved at Nornerne bestænke det af deres hellige Kilde. I det Meste af denne Forklaring stemmer Forfatteren med *Gräter*, men forsikkrer at han allerede havde dannet sig den, för han læste *Gräters* Arbeide, hvorved Forklaringen paa en vis Maade faaer nye Bekræftelse. Han har desuden tilföiet Adskilligt. Blandt de

Kræfter, som stræbe at forstyrre Træet nævnes i *Grimnersmaal* at det muldner af Fugtighed paa Siderne. Altsaa fortæres Verdenstræet oven af Vindene, paa Siderne af Vandene, for Neden af Afgrundens Malstrømme (mon ikke underjordisk Ild?). Men de samme Kræfter, som true at fortære det, maae dog en Tid lang tiene til dets Vedligeholdelse. Underjordens Kilder maa væde dets Rod, Urdas ætheriske Væld dets Blade. Saaledes forestilles da Verden som et Træ, næret af Dybetsj og Himmels Vand. Dets Dryader ere de tre høie Norner, der sørge for dets Vedligeholdelse.

Som en mærkelig Sammenligning fortiener endnu at peges hen paa, at der i Ymersystemet gives tre skabende mandlige Guddomme i Yggdrasillsystemet tre vedligeholdende qvindelige.

Enhver der ikke er ganske uindviet i den nordiske Alderdomskundskab vil let, i det vi her, efter Forfatteren, have fremsat om vor gamle Cosmogonie, opdage adskillige betydelige Oplysninger over denne dog allerede faa ofte behandlede Gienstand. Vigtigere ere imidlertid Forf. Undersøgelser over de gamle Nordboers Cosmographie, hvori han næsten overalt bryder sig en nye Bane, og bringer Lys og Orden ind i Det, der før ikke frembød andet end Forvirring. Den største Forvirring hidrørte derfra at man ikke lagde Mærke til to ganske forskiellige Inddeelingsmaader, en mythisk og en mere historisk, hvori dog de samme Benævnelser forekomme. Herved blev det umueligt at danne sig en klar Forestilling om dem. Verdens Hovedafdelinger kaldes vel i begge Systemer *Asgard*, *Midgarg* og *Utgard*; men i det ene (det ældre og gammel-eddiske nemlig) gaaer Inddeelingen fra oven til neden, saa at *Asgard* betyder Himmelen, *Midgard* Jorden, og *Utgard* Underverdenen: i det andet skeer Inddeelingen i den horizontale Retning, og *Asgard* ligger midt paa Jordskiven, omgivet af Verdenshaver, der atter omringes af *Utgard*, saaledes

som vi allerede ovenfor have nævnt det. Denne sidste Inddeelningsmaade hörer maaskee mere til det System hvori Verden udvikles af Ymer, den første til det hvori Verden fremstilles ved Yggdrasil; i det mindste forrekommer hiin i Mythen om Ymer, af hvis Öiebryn Grændseskiættet mellem Menneskenes og Jætternes Boliger dannedes.

Inddeelingen fra Oven til Neden er ikkun en Deel af en endnu mere omfattende Inddeeling, hvorefter det hele Alt indeles i ni Verdener. Överst er *Liödsälfaheimr*, Lysalfernes Verden, der indeholder *Gimle*, de Saliges Boliger, og adskilles fra den næste Verden ved Himmelen *Vidblain*, den vidtblaanende. Paa denne følger *Muspell* eller *Muspellheim*, hvor Flammeaanderne, *Muspells* Sønner, opholde sig. Disse to Verdener udgiör *Surturs* egentlige Rige, og skilles fra vort lavere Verdenssystem ved Himmelen *Andlang*, den langt eller vidt aandende. Den tredie Himmel eller den överste i vort lavere System er *Godheim*, Gudeverdenen, egentlig Ætheren eller Stiernehimmelen. Der er *Asgaard*, Gudernes Stad eller Land, der indeholder *Valhall* Gudernes fælles Slot, og mange andre Gudeboliger. Den fjerde Verden er *Vanahaim*, Vanernes eller de undre Luft- og Havguders Boliger, ogsaa kaldet *Vindheim*. Den betegner Skyhimmelen eller Jordens Atmosfære. Angaaende Vanerne hersker i Eddaerne megen Dunkelhed, og det Sted i *Valas* Spaadom der handler om Gudernes Strid med Vanerne synes ufuldstændigt; men Forf. viser dog af dette Digt, saaledes som vi have det, at *Vanaheim* laae under *Godheim*, og mellem denne og Menneskenes Boliger. Vandet og Luften ansaaes paa en Maade forenede. De beherskets af *Njord*, Ved en Fredsslutning gave Vanerne ham, som Gidsel, til Guderne, af hilke hine atter fik *Hæner*. Sandsynligviis vil dette sige, at naar Veiret er skiönt udgiör Skyerne ingen Grændse for den lavere Luft-

egn, og den överste nedsender Lyfet til den nederste. Den femte Verden er *Mannheim*, Jordens beboede Overflade. Mellem den og Gudeverdenen er Broen *Bifröst* (den bævende, rystende), som bekiendt Regnbuen. Den siette Verden *Jotunheim* ligger saavel i *Utgard*, Jordens yderste Omkreds, som især dets udvendige mod *Helheim* nedheldende Skraaninger. Til dette Mörkets Rige hörer og det ubefarlige Verdenshav, hvori Midgardsslangen hersker. Den syvende Verden *Svartalfaheimr*, de sorte Alfers Boliger, ligger i Jorden selv. Den ottende *Helheim* ligger omkring Verdensræets Rod. Her opholder sig, indtil Verdens Fornylse, de som ere döde uden dertil at indvies ved Vaaben. Fra Jordens yderste nordlige Kant förer derhen först Utgards dybe Dale, og dernæst *Giallerbroen*, over Floden *Giöll*, der egentligen hörer til *Elivagar* eller *Niflheims* Floder. Forf. antager, at ligesom *Bifröst* betyder Regnbuen, saa betyder *Giallerbroen* efter de Beskrivelser man derover finder, Nordlyset. Endeligen er *Niflheim* den niende Verden. Denne ligger udenfor vort egentlige Verdenssystem, og indeholder *Hvergelmer*, med Slangekongen *Nidhög* og *Elivagar*. I Hvergelmer og paa dens Kyster, *Nastrond* (Liigkysten, af *Nár* et Liig) skal efter vor Verdens Undergang Opholdstedet være for de Fordömte.

I Godheim forekommer foruden *Valhall* og *Vingolf* 12 Gudeborge, som fuldständigen opregnes i *Grimmersmaal*. Forf. viser at *Hlidskjalf* skal være Zenit, og de 12 Gudeborge, eet med Asiaternes 12 Solhuse, vore 12 Dyrekredsens Tegn, ligesom de hedenske Nordboeres Tidsregning maaskee [fuldkomment stemte overens med den gamle indtske, persiske og ægyptiske. Han opregner disse Gudelotte eller Søelhuse, tillige med Navnene paa de Guder, hvorunder de stode, og de nuantagne Stjernebilleder hvormed de stemme. Vi kunde her ikke letteligen følge Forfatteren, uden tillige at meddele

en Mængde Oplysninger, der vilde føre os for vidt. Vi nøies da med nogle enkelte af Forf. Bemærkninger. Det synes at man har forestilt sig *Valhall*, Gudernes fælles Hovedslot, som den överste Deel af den synlige Himmelhvelvning, og beliggende over Ekliptiken: *Vingolf* derimod, Asyniernes fælles Slot, som umiddelbart under den. *Thors Borg*, *Thrudvang*, Styrkens Egn, henhörer heller ikke til Soelhusene, men ligger i Skyluften, hvor hans Torden beskytter Himmelen mod Jetternes Anfald. Maanederne havde hver sin Guddom, svarende til de dertilhørende Solhuse. Uller, Jagtens Gud, i Soelhuset Ydale, svarende til Tegnet *Skytten*, forestaaer den første egentlige Vintermaaned. Solen indtræder i Aar i dette Tegn d. 22 November, og udtræder deraf den 22 December. Som Gud for den første Vintermaaned tillagde man ham ogsaa undertiden hele Vinteren. Soelhuset *Breideblik* svarende til Tegnet *Tvillingerne* (Solens Indgang den 22 May, Udgang d. 22 Juni) beherskes af *Baldur*, der tillige betragtes som Sommerens Guddom. Iövrigt viser Forfatteren at de gamle Nordboers allerfleste underordnede Guddomme og Dæmoner vare Naturens Elementaraander: *Aserne* især Himmelens, Himmellysets, Varmens, Livets, Frugtbarhedens Guder: Jættene derimod Dybets, Mörkets, Kuldens, Dödens og det Ufrugtbares Dæmoner, og henviser til de samme Anskuelser i Inders, Persers, Ægypters, Grækere o. fl. Mythologiske Systemer.

Sammenligne vi nu vore gamle Forfædres Troe og Lære med fremmede Folkeslægters, saa bemærke vi strax, at den reneste Lære findes i de ældste Skrifter. Saaledes indeholdes i *Valas* Spaadom langt mere om det Uforgjængelige og Evige, end i de övrige yngre Edda-Digte. I *Vedaerne* indeholdes en langt renere Lære end i *Puranerne*. *Zend-Bøgerne* indeholde Persernes reneste Troe. Kun holdt Præsterne denne höiere Lære hemmelig for Folket, eller ind-

hyllede den dog i Billeder og Digt. *Druidernes* hemmelige Lære indeholdt ligeledes Troen paa en almægtig Gud, Straf og Belønning efter Döden o. s. v.

At der i vor oldnordiske Skabelseshistorie forekomme mærkelige Liigheder med den, som den hellige Skrift har overleveret os, er vel iöiefaldende. At Lyset var til för Solen, hvorover Mange utilböriligen have undret sig, at Jordkloden udviklede sig af Vander, at en senere Flod paafulgte, at to Mennesker skabtes af jordisk Materie og fik Aand af Guddommen, at det onde Væsen fremstilles ved en Slange, Vædenstræet, der med al sin forskjællighed fra Kundskabstræet, dog vækker Erindringen derom, (især naar det Rabbiniske Beskrivelser over det tages i Betragtning) kunne ikke undgaae vor Opmærksomhed.

Nærmere beslægtet er dog den oldnordiske Lære med den vi finde hos adskillige af de ældste hedenske Folkeslag. Vi vilde alt for meget overskride de os her satte Grændser, om vi vilde give en Oversigt over alle de Undersøgelser Forf. har anstillet angaaende Liighederne mellem Celters, Finners, Slavers, Gothers, Germaners o. s. v. Religion og den egentlig oldnordiske. Vi ville derfor hellere holde os til de Folkeslag om hvis Troe og Lære vi ere i Besiddelse af de fuldstændigste Efterretninger.

Et evigt, virksomt Lys- og Ildvæsen, som vore Forfædres *Surtur* og et mørkt lidende Chaos, som deraf besiales, gienfinde vi i Ægypternes *Phias* og *Athos*. Derhos er den Omstændighed mærkelig, at hverken vor *Surtur* eller Ægypternes *Phias* erholdt nogen Dyrkelse, eller rettere, at denne maa være bleven tilsidesat og glemt for en mere sandselig Dyrkelses Skyld. Persernes *Zeruane-Akherene* er et ligesaadant over Verden ophöiet Væsen som *Surtur*. Inderne anerkjende ligeledes et evigt guddommeligt Grundvæsen. Denne re-

neres Lære er saa vidtudbredt i den gamle Verden, at der maaskee ikke gives noget Folk, hos hvilket vi ikke skulde finde den, naar vi formaae at trænge høit nok op i deres Oldtid. Mere mærkværdigt er det, med Hensyn paa Folkeslægternes Sammenhæng, at see hvor stor Liigheden er mellem de Billeder og Opdigtelser, hvori deres philosophiske Meninger indhylledes.

At der i Grækernes Mythologie, især i den ældste, maatte forekomme meget, der lignede den nordiske, kunde man neppe betvivle, efter at *Rask* havde viist den store Grundliighed mellem det Græske og Oldnordiske Sprog. Verdens Udvikling af en flydende Materie, Gudernes Seier over Titanerne (Grækernes Jætter), de tre *Moirer* svarende til vore tre *Norner*, og meget Andet lignende, maatte falde enhver i Øinene. Forfatteren er dog ikke bleven staaende ved at pege paa slige letopdagelige Ligheder, men har ved omhyggelig Grandskning i den Græske Mythologies Forviklinger fundet en langt nøiere Overenstemmelse, hvis Fremstilling vi dog hellere her ville forbigaae, for at komme til Sammenligningen af den nordiske Oldtids Lære med Persernes og Indernes. Naturligviis vælge vi ogsaa her ikkun det som lettest lader sig udvikle.

Efter Persernes Lære staaer Bierget *Borz* eller *Albordj*; (*Kaukasus*) i Verdens Midte, og udbreder sine Rødder, hvoraf alle andre Bierge udspringe, over hele Jorden, omfatter den, og forener sig med Stierne. Beskrivelsen over dette Biergs Fremvæxt skildrer det næsten som et Træ, kun savnes her Grene og Blade. Derimod forekommer her et Urtræ, hvorfra alle øvrige Træer og Planter have deres Udspring, og som man kunde betragte som en Fortsættelse af hiint. Som Biergets Rødder betyde Jordens Grundvold eller Kiærne, saaledes kunde dette Urtræ betyde Himmelen og Atmosphæren. Naar man nu overveier at det hele Billede har til Öiemeed

af fremstille Verden som et sammenhængende levende og voxende Heelt, saa vil man ikke mere finde det urimeligt at sammenligne *Albordj* med *Tggdrasill*. Begges Hovedstamme staaer i Jordens Midte, over en Afgrund (Nordboernes *Hvergelmer*, Persernes *Tschekaët-Daëti*) der vrimler af Slinger. Baade fra *Tggdrasill* og fra *Albordj* udstrømme himmelske Vande, hvorved Jorden vorder frugtbar. I Edda holde Guderne deres Forsamling ved *Tggdrasill*, i *Zendavesta* ved *Albordj*. I Nærheden af *Tggdrasill* er den himmelske Kilde *Urdar-Sær*, ved *Albordj* en lignende *Ardui-Sur*. Den överste Gudinde, som forestaaer hver af disse Kilder er en Moe, begavet med stor Visdom og Magt, i begge Systemer anseet som Verdens Vedligeholderinde. Lægge vi nu hertil, at begge Systemer sætte Havets Kilde i Norden, og de himmelske Vædskers i Syden, at baade Edda og *Zendavesta* lade Verdenshavet omgive Jorden, og endeligen, at i begge Helvedslangen, vor *Nidhög*, Persernes *Ahriman*, i den gamle Afgrund, stræbe fra neden af at fordærve det herlige Verdenstræe, saa kan man ikke andet end finde Liigheden mellem begge kosmologiske Systemer overraskende.

Verdensdyret, som den anden Fremstilling af Verden, og dens Oprindelse, findes ligeledes hos Perserne. Dette Verdensdyr kaldes i *Zendavesta* Menneskeoxen, eller ligefrem Oxen eller Tyren. Den blev skabt med Jorden, og var dens første og i sin Tid eneste levende Væsen. *Ahriman* dræbte dette Dyr. Ved dets Död fremsprang *Kaiomorts*, Menneskenes Stamfader, af dets höire Arm (som *Bundeheschs* Udtryk lyder) eller det höire Forlaar. Af Dyrets Sæd og Stryke dannede *Ormuzd* en Oxe og en Koe, hvoraf siden udviklede sig 282 Dyrarter, Fugle, Fiske. Af *Abudads* Krop eller Hale udsprang 55 Kornarter, og 12 Arter heldbredende Træer, af dens Blod blev Druerne o. s. v. *Alt det Övrige, det ene med det andet,*

har sit Udspring af *Abudad*, siger *Zendavesta*. Man seer at Grundtanken er den samme, Udførelsen derimod har Forskjælligheder, hvoraf vel endog nogle beroe paa Klima og Folkets Uddannelse. I *Abudad* synes baade *Ymer* og *Audumbra* forenede. At *Abudad* dræbes af det onde Væsen, *Ymer* derimod af Guderne, hvorved, da hin skildres som god denne som ond, forklarer Forfatteren sig af *Zoroasters* Reformation, der forkastede de andre Folks Afgudsdyrkelse, og skildrede deres *Dever* eller *Divi*, Nordboernes *Tiva* eller *Dias*, som onde Væsener. Ogsaa i Henseende til Menneskets Skabelse ligger Persernes Lære den Nordiske. Det første Menneske, *Kaiomorts* døde uden at have fundet Mage. Af hans ved Solen rensede Sæd opkom *Ribas*-Busken, hvoraf *Ormuzd* dannede de to første Mennesker. Men denne Busk, eller dette Træ fører almindeligt Navnet *Aschun* der har saa megen Liighed med vort *Askur*. Til vort *Utgard* svarer Persernes *Kaf*, der ligeledes forestiltes som en uhyre Fjeldstrækning, rundt om det kredsrunde Ocean. Til denne Fjeldstrækning ere de i de nyere Persiske Digtninger berygtede *Jin* eller *Gin* (maaskee vore Forfædres *Gin-Regin*, *Gin-Guder*) fordrevne. De kaldes ogsaa *Dever*. De have altsaa havt samme Skiæbne som Ietterne. *Diverne* opholde sig ogsaa, efter *Zendavesta* helst i Örkener mod Norden, ligesom de onde Væsener i den nordiske Mythologie. *Ahriman* kan sammenlignes med *Loke*. [Efter alt dette er da Slægtskabet mellem den nordiske og Persiske Lære om Verdens Oprindelse og Skikkelse umiskjændeligt.

Perserne antog ogsaa, ligesom de gamle Nordboer Verden kugleldannet i den överste Deel beboet af Guderne, den nederste af de onde Væsener, og Jorden i Midten af Menneskene. Sammenligningen med den Indiske Mythologie giver et ikke mindre rigt Udbytte, men Undersøgelsen vanskeliggiøres her ved de indiske Philo-

sophers og Digteres forskiellige, og paa mangfoldige Maader ud rykte Systemer. Især dele sig *Hindostanerne* i *Schivaiter*, *Visnuviter* og *Buddaister*. Uagtet man især finder den oldnordiske Lære overensstemmende med de Sidstes, mangler der dog ikke Liighed med de første. *Tmer* gienfinde vi her i Indernes *Haranguerbehah*, som den Evige, ved at sætte Elementerne i Bevægelse, først frembragte Draa-beviis. Han er den Ildens Frugt, hvormed Vandet blev besvangret. I övrigt skildres dette Væsen med hundrede Hoveder, altfortærende, o. s. v. I ham ere der og tre Figurer i tre Naturer, *Tidens Egen-skaber*, den *skabende*, *vedligeholdende* og *forstyrrende*. Hos os fremstilles Tiden i de tre Norner. I hint Væsen er ogsaa de tre store Guder, *Visnu*, *Brahma* og *Maha-Deva* eller *Schiva*, de tre første Elementaraander, at sammenligne med *Odin*, *Vile* og *Ve*. I ham er *Brahmanda* eller det store Verdensæg fuldendt, der siden ved *Brahmas* Kraft brast i to Dele, af hvilken den ene af Guld gav Himlen sin Oprindelse, den anden, af Sölv, Jorden. Altsaa undergaaer ogsaa hint Verdensdyr, for at Verden deraf kan skabes.

Verdenstræet gienfindes ligesaa tydeligen hos Inderne. *Oupnekhat* siger "Hele Verden er *Brahmas* Skikkelse, lignende et Træ med tre Stammer; de fem Elementer ere dets Grene, dets Blade i bestandig Bevægelse, og dets Rod befæster op ad i *Brahma*." Forf. viser at de forskiellige Vidundertræer, som omtales af Inderne sandsynligviis er det samme under andre Navne. Blandt disse er især mærkeligt det, som fremkom ved Melkehavets Kiærning (Verdens Skabelse). Det kaldes blandt andet *Udödelighedens* Træ, og indeholder *Udödelighedens* Drik eller Föde. Guderne beholdt det for sig efter deres Seier over Jetterne. Det staaer paa Bierget *Meru*. Foruden en stor Mangfoldighed af andre Benævnelser, har det ogsaa Navnet *Pariartukk*. Dette synes atter at være et med Træet *Parjeatek*,

som *Bogovat* beskriver i *Indras* Himmel, og med Velsignelsernes Træ, *Parija*, som i en lykkelig Stund udbreder sin Skygge over hele Verden. Ofte kaldes det for sin Fortræffeligheds Skyld blot *Dru* eller *Taru*, Træet. (Græsk $\Delta\rho\upsilon\varsigma$ Moesog. *Triu*, Isl. *Tre*, *Trie*, Kymr *Derev*). Ogsaa formodes det at være et med det uforgiængelige Træ *Aschajavatha*, *Asvatham*, som Guderne dannede for *Astogére* (Asgaard), og der beskrives ligt med Indernes *Altræ*, et næsten vidunderligt Træ, der virkeligen findes paa Indiens Jordbund, og hvoraf det største man nu kiænder har 350 Hovedstammer af større Tykkelse end den Europæiske Eeg. De mindre og yngre Stammer ere 3000. Dets Grene böie sig, og slaae atter Rod i Jorden, hvorved Træet udbreder sig. Heraf kommer det vel at *Oupnekhat* siger: "De Vise have sammenlignet den Uforgiængelige med *Asvatham*, hvis Rødder ere for oven, og hvis Grene neden." Liigheden mellem Indernes *Aschaya* og vor *Ask* kan vel ikke undgaae Nogens Opmærksomhed.

I Henseende til Iordklodens Inddeling finder man en stor Liighed mellem Indernes og de gamle Nordboers. I de høie *Himala* eller *Himalaya*-Bierge, som man nu veed ere de høieste i Verden, findes Indernes Gudebjerg *Meru*. Fra dette ere Inderne, efter *Braminernes* Udsagn, komne, ligesom Nordboerne fra *Asgaard*. *Meru* staaer i Jordens Midte, rækker fra Jorden op til Himmelen, og paa dens överste, Menneskene utilgiængelige Deel er Gudernes Bolig. Landet rundt om dette Bierg benævnes *Medhiama* eller *Medheiam*, vort *Midgard*, *Midheim*. Ordet har ogsaa i Sanskritsproget samme Betydning, som i det Nordiske *Midten* eller *Midien*, Isl. *Midja*, *Midti*, Moesog. *Midja*; Pers. *Mijan*, Lat. *Medium*, Græsk Μεσοτης hedder i Sanskritsproget *Medhi*, *Midhi*. Oceanet udgiör ogsaa hos Inderne en Kreds om den beboede Jord, og indeholder ligeledes en Verdensslange. Endeligen havde de ogsaa et *Utragurn* eller *Uttra-*

garu, i de nordlige Egne ved Verdenshavet, ganske svarende endog i Navnet til vort *Utgard*; thi baade betyder *Ut* i Sanskritsproget, som i mange andre Sprog det samme som i det Islandske, eller som *ud* i vort nuværende Sprog; og *Gard* eller *Gardr* (hvoraf *Gerde* i Islandsk, *Gaard*, *Giærde*, *Garten* i Dansk og Tydsk, selv det Italienske *Giardino* og det Franske *Jardin*) udbreder sig gennem mangfoldige Sprog, og hedder i Zendsproget *Guerd* eller *Gerd*, Old-Pers. *Garda*, *Charta*, Græsk *χωρος* og i adskillige Indiske Dialecter *Gar*, *Gur*, *Gor* o. s. v.

Det Heles Inddeeling i 9 Verdener gienfinder man ogsaa, dog med Forandringer, hos de vigtigste gamle Folkeslægter. Grækerne havde 9 Sphærer. Perserne havde 7 *Keschwar*, Inderne 7 *Dvipas*, der rigtig nok tildeels synes at være dannede efter Planeterne, som Nordboernes ikke var; men föier man til disse endnu, Over- og Underverdenen, som hine Folk og antage, saa have de 9 Verdener, som vore gamle Fædre. At Inddeelningsgrunden ei er ganske den samme er her ikke afgjørende; man har let til forskiellige Tider og Steder kundet indskyde forskiellige Forestillinger under samme almindelige Inddeeling. Ogsaa afdelte Inderne vor Jord (paa flere Maader) i 9 Hoveddele.

Det falder af sig selv i Öinene, at alt Dette giver vore Kundskaber om Menneskenes ældste Boliger og tidlige Vandringer nyt Lys og nye Styrke. Forf. har med Hensyn hertil heller ikke undladt, i sine mythologiske Undersøgelser at indflette adskillige historiske.

I den uhyre Biergkiæde, som giennemskjærer Asien i Hovedretningen fra Öst til Vest, ere især to Hovedpunkter mærkværdige: det saakaldede *Indiske Kaukasus*, (*Hindu-Cusch*) og det vestlige eller egentlige *Kaukasus*. Den Indiske Fieldstrækning, der ogsaa kaldes *Himalaya* (Riimfrostens eller Sneens Opholdsted) indeholder, efter de

nyeste Maalninger vor Klodes höieste Bierge, som man ellers troede at burde söge i Amerika. Her sætte Inderne deres mythiske Gudebierg *Meru*, og i Nærheden deraf ligger deres *Kaschgar*, deres jordiske *Asgard*. Benævnelsen *Kaschgar*, Grækernes og Romernes *Kasia*, har i forrige Tider udstrakt sig til den hele Kaukasiske Fieldstrækning, lige til det sorte, ja endog til det middellandske Hav. Altsaa indbefattede denne Biergstrækning ogsaa vore Forfædres *Asgard*, som de satte i det egentlige *Kaukasus*. De gamle *Chasaer* eller *Chaser*, som i fordums Dage boede der, skulde da være vore *Aser* betragtede som et Folk, dog tages Navnet *Chaser* da i den vidtløftigste Betydning. De omtales ofte i Indernes hellige Böger som et Folk, der för har udgiort Et med Inderne, men ere blevne skilte fra dem som Kiettere. Endnu findes *Chasaer* i visse Indiske Districter. De to Lande, som kaldes *Kashgar*, ere kun Levninger af det gamle vidtudsstrakte Navn. Det bekiendteste af disse ligger Nordost for *Kabul* og Nordvest for *Kashmir*. Mærkeligt er det, at dets Beboere sige sig at nedstamme fra *Uzer* og *Turkmanner*, ligesom *Snorro* sætter *Aser* og *Tyrker* i *Asgards* store Rige. I de dertil grændsende Lande, som nu tilhörer Afganernes store Rige, finder man ældgamle, mueligen de ældste overblevne Mindesmærker af Bodaisternes Troe, som dog er udslættet af Muhamedanerne. Men i de nære Biergegegne af det Indiske *Kaukasus* finder man endnu et Folk, der i Udseende og tildeels i Sæder ligner Europæerne, taler et Sprog der ligner Sanskrit, o. s. v. Bodaisterne have sandsynligviis fordum været udbredt over hele Indien, men ere siden blevne fortrængte fra dets vestlige Lande.

Naar man betænker at Begivenheder fra Menneskeslægtens tidligste Alder letteligen overføres til Gudeverdenen, og at de Seirende da vorde fremstillede som gode, de undertrykte eller fordrevne som onde Guder eller Aander, vil det være os mærkværdigt, at Indernes

Guder førte Krig med *Assorerne*. *Assurerne* eller *Asherne*, hvis Opholdsted kaldes *Assui-Karu*, som erindrer om vort *Asgard*. Guderne overvandt *Assurerne* ved at beruse dem med en stærk Drik, som Sanskritsproget selv kalder *Mud* eller *Myd*, aabenbart vor Miöd, i det gamle Sprog *Miödr*, *Möder*, *Mid*, i flere kaukasiske *Mit*, *Mud*, i Zend og Alemannisk *Medo* o. s. v.

Overhoved er det mærkeligt, at Inderne ved visse Leiligheder tilbede dem som virkelige Guder. Nogle paastaa at de endnu herske i det nordlige Kongerige *Ahsam* eller *Ahijam*, som ogsaa regnes til Indien. Men om end Indien eller dets nordlige Himmelbierge maa ansees som vort ældste Stamland, saa er dog det egentlige *Kaukasus* den Egn, hvorfra Forfædrene mere umiddelbart ere komne til Norden. Her boede ved vort Tidsregnings Begyndelse de mægtige *Aorser*, hvis Navn man maaskee vil gienfinde i *Zendavestas Arze*, Navnet paa Landet vesten for Persien. Her laae *Strabos Aspurg*. Her have Aserne eller Alanerne boet fra Arilds Tid, og her boe de endnu, skiönt ikke saa mægtige og beröimte som för. Landet beskrives som meget befolket. Herfra udvandrede, efter de os af *Snorro* bevarede Sagn, vore Forfædre, opholdt sig en Tid lang ved Donfloden, og kom endelig til os. Sagnet, der fra saa mange Sider bekræftes, vinder ny Bestyrkelse ved de senere Reisebeskriveres Efterretninger om hint Folk, og dets Sprog. Hertil kan man endnu, med Forfatteren, föie, at Veien, som de, i Fölge *Snorros* Beretning, havde at tilbagelægge fra *Kaukasus* og *Don* til Östersöens Kyster, ikke engang er nær saa lang som det Norske Riges Udstrækning fra Nord til Syd. I övrigt indeholder Skriftet mangfoldige Bemærkninger over de Gothiske Folks Vandringer fra Asien giennem Sarmatien og de östersöiske Kystlande, til de tre Nordiske Riger, hvis Indbyggere overhoved i de ældste Tider kaldtes *Gother* (egentlig det

samme som *Aser*, nemlig *Guds* eller *Gudernes Folk*); Navnene *Gothland* (*Gulland*) i Östersöen, *Öster-* og *Vester-Gothland* i Sverige, *Fohland* (*Jylland*) i Danmark o. s. v. Vise os endnu de tydeligste Spor af deres Omflytninger og Bosættelser.

Landmaalningscommissionens Arbeider.

Ved Commissionens Bestræbelser er nu Tegningen til Kaartet over de nordostlige Deel af Holsteen færdig, og kan overgives Kobberstikkeren. Ved Selskabets Landmaalere er i afvigte Aar opmaalt en endnu større Strækning end i de foregaaende. Denne Iver har Selskabet paaskiönnet ved at tilstaae enhver af dem en Belønning af 160 Rbd. Sölvmynt.

Ordbogscommissionens Arbeider.

Disse Arbeider, der ere af en saa vidtløftig og vanskelig Art, fortsættes uafbrudt; og det er kun Sinkelser i Bogtrykkeriet, der have foraarsaget at ikke allerede Bogstavet *K* er kommet for Lyset. For at oprette denne, paa Commissionen dog ei hvilende Forhaling, har den foreslaet og Selskabet bevilliget, at der tillige maatte begyndes, i et andet Trykkerie, paa Bogstavet *L*.

A.

Indsendte Lösninger af Prisopgaver.

Over de ved det kongelige danske Videnskabernes Selskab til Besvarelse inden Begyndelsen af Aaret 1818 udsatte Prisspørgsmaal har det ikkun modtaget een Afhandling, som det kunde have den Tilfredsstillelse at belønne. Denne var indkommen i Anledning af et Prisspørgsmaal, som Hans Excellence Hr. Geheimeconferentsraad Jo-

han v. Bülov til Sanderumgaard giennem Selskabet havde udsat og hvorfor Æskningstiden, efter Prisstiferens Önske, var udsat til Enden af Marts d. A. Den historiske Classes Dom herover löd saaledes:

”Over det af Hs. Excellence Hr. Geheimeconferentsraad Johan v. Bülov til Sanderumgaard, Ridder af Elephanten o. s. v. udsatte Prisspörsmal, over Sammenhængen mellem de gamle Nordboers, især Skandinavernes og de indisk-persiske Nationers Religion, har den historiske Classe havt den Fornöielse at modtage en Afhandling, med Begyndelsen af Voluspå til Motto, der udmærke sig baade ved Grundighed og Skarpsind, og i Udförlighed overgaaer hvad Selskabet kunde have fordret. Forfatteren, som med sielden Kundskab til de indiske Religioner forbinder det fortroligste Bekiendtskab med Eddaernes Lære, har tillige villet meddele et eget System i den nordiske Mythologie, rigt paa nye Anskuelser, som ere hentede fra dyb Indsigt i Nordens Oldsprog, og paa en træffende Maade oplyste ved idelige Hensyn til de gamle Folkeslags, især Persers og Inders religiöse Meninger. Klassen anseer derfor dette Skrift, der er en sand Vinding for Videnskaben, og et betydeligt Skridt til det fremsatte Spörsgmaals endelige Afgiörelse, aldeles værdigt til den udsatte Præmie. Klassen haaber tillige, at Forf., som i det til Selskabet Indsendte især har udviklet den gamle Kosmographie, fortsætter disse Undersögelser, efter den lagte Plan, saa at de kunne omfatte alle de nordiske Myther... Ved den forseglede Seddels Aabning befandtes Forfatterens Navn at være Prof. Finn Magnussen.

Over det for forrige Aar af Selskabet udsatte philosophiske Prisspörsgmaal angaaende den psychologiske Grundvold for Læren om Kirken, var kun indkommen et Skrivt med Motto: *Una ecclesia in coelis*, der fandtes alt for ubetydeligt for at kunne komme i Betragtning til Prisens Erholdelse.

Over det Spørgsmaal, hvorvidt det er muligt ved Love at sætte Grændse for Dyrenes Mishandling, vare to Prisskrivter indkomne, det ene med Motto: *nisi utile est quod facimus &c.*, det andet med Motto af Virgil *omne adeo genus in terris &c.* Af disse var den sidste langt bedre udarbejdet end den første; men da den practiske og historiske Deel af Opgaven alt for løseligen deri er behandlet, saa kunde man dog aldeles ikke tilkiende det Prisen.

B.

Prisspørgsmaal udsatte for Aaret 1819.

Fra den mathematiske Classe.

Er Magnetnaalens Inclination og Intensitet underkaster saadanne daglige Variationer, som Declinationen? have de ogsaa længere Perioder ligesom denne, og kan man bestemme disses Grændser?

Num inclinatio et vis acus magneticæ iidem, quibus declinatio, diurnis variationibus sunt subjectæ? num etiam longiores, ut declinatio, habent circuitus? num denique has variationes certis finibus circumscribere possumus.

Fra den physiske Classe.

Efter hvilke Naturlove styres den oprindelige Udvikling af de dyriske Legemer, saa at de enten antage en regelret, eller en ualmindelig Form?

Quibus naturæ legibus regitur primaria evolutio corporum animalium, ut formam sive regularem, sive abnormem adsciscant?

Fra den philosophiske Classe.

Med særdeles Hensyn til Platos Dialoger, og andre udmærkede Exempler paa den philosophiske Dialog, at udvikle Fordelene saavel som

Uleilighederne ved denne Art af videnskabelig Fremstilling, at levere dens Theorie og undersøge, om den endnu i vor Tid er særdeles at anbefale, eller om andre Fremstillingsarter maatte være at foretrække for den.

Argumentis e dialogis Platonis aliorumque philosophorum egregiorum, qui hocce scribendi genere usi sunt, petitis ostendatur, quid commodi ac incommodi habeat dialogice disserendi ratio, cujus theoriá enucleatá, num nostro ævo dialogorum forma apta sit, quæ præ aliis eligatur, an præferenda ei alia, disquiratur.

Fra den historiske Classe.

Den historiske Classe udsætter igjen følgende Spørgsmaal:

At anstille en nøiagtig og grundig Undersøgelse over Saxo Grammaticus's Værd som Historieskriver.

I det Videnskabernes Selskab fremsætter denne Opgave, ved hvis Besvarelse det er forvisset om, at Saxos Værk vil vinde nyt Lys og forøget Anseelse, ønsker man, at de, der agte at concurrere til denne Priis, foruden en nøiagtig Vurdering af Værkets meer eller mindre bekiendte Codices, dets Udgaver, ældre Oversættelser og Udtog, især ville tage Hensyn til: at udlede af Værket selv de Regler, Forf. synes at have havt for Öie i Begivenhedernes Ordnlse; at vise af Fortællingernes Aand, og ved Sammenligning med andre ældre skandinaviske Mindesmærker, f. Ex. de islandske Sange og Sagaer, hvorvidt enhver af hine fortjener Tiltroe; endelig, nøiagtigen at efterforske de fremmede Skribenter, fra hvilke Saxo maatte have hentet enten Stof eller Indklædning, og tydeligen at vise, hvormeget Forf. skylder hine, hvormeget sig selv.

*Historiæ Saxonis Grammatici Danicæ accuratam solidamque
crisin instituere.*

Dum Societas Regia scientiarum Havniensis quæstionem hanc proponit, qua solvenda operi Saxonis novam lucem auctioremque splendorem accessurum confidit, cupit, præter diligentem codicum magis vel minus cognitorum, editionum, antiquarum versionum et epitomarum operis æstimationem, a concertantibus hæc præcipue spectari: ut ex ipso opere eliciantur regulæ, quas auctor in ordine rerum gestarum ante oculos hæuisse videtur; ut ex narrationum indole atque comparatione cum aliis vetustis Scandinaviæ monumentis, v. c. Islandorum carminibus et narrationibus, efficiatur, quantum fidei singulæ mereantur; ut denique exotici scriptores, unde Saxo vel argumenta vel ornamentum desumerit, studiose investigentur, et, quantum illis, quantum sibi auctor debeat, luculenter ostendatur.

*Et overordentligt Priisspørgsmaal, henhörende til den physiske
Classe.*

Selskabets Æresmedlem, Hans Höigrevelige Excellence Grev *J. G. Moltke*, Geheime-Statsminister, Cantzler ved de kongelige Ordener, Ridder af Elefanten o. s. v. har udsat en Priis af 550 Rbd. i Sedler for følgende Spørgsmaal:

Hvilke Overgangsbierge findes der i Norge?

Man maa angive Stederne, hvor de forekomme, om de blot findes i Christiania Stift, som Hr. *von Buch* og *Hausmann* foregive, eller ogsaa paa andre Steder; man maae bestemme, i hvilken Orden de ligge paa hinanden, og om de overalt findes i en og samme Orden; hvilke Leier af Steen og Metaller, der forekomme i samme, hvilke Forsteninger de indeholde; paa hvilke Grundbierge de hvile,

og om de have ligeformig eller afvigende Leining med samme, og endeligen, om de ere bedækkede med en Steenart af Flötsbierge. Til Sagens Oplysning maatte med Svaret indsendes tydelige Prøver af Steenarterne i disse Overgangsbierge.

Quæ saxa ad montes ordinis secundi seu transitorios (Overgangsbierge) pertinentia in Norvegia reperiuntur?

Determinentur loca, in quibus illa saxa occurrunt; an tantummodo in dioecesi Aggerhusiensi reperiantur, ut contendunt celeberrimi von Buch et Hausmann, an simul in reliquis regni partibus; explicetur, quo ordine et an uno eodemque ordine ista saxa ubique reperiantur; quæ strata sive lapidum sive metallorum iis subjecta sint; quas petrefactiones includant; cui montium primævorum sive æqualiter et parallele sive alio situ superimposita sint; denique an saxo quodam tertiæ ætatis, quasi tegmine, instructa sint. Ad hanc rem illustrandam exhibeantur exemplaria selecta saxorum, de quibus heic quæritur.

For det Thottiske Legat.

(Prisen 100 Rbd. rede Sölv).

Er det Garvestof, der ved Varmen danner sig i Plantematerier, af samme Natur som det, man kan uddrage af Gallæble, Egebark o. s. v. eller afviger den herfra? Hvorvidt kan man bruge det i Garverier? og hvilke ere de Betingelser under hvilke det i største Mængde frembringes?

Num principium illud scytodepsicum, quod ope caloris in materiis vegetabilibus formatur ejusdem est naturæ ac illud, quod ex galla, ex cortice querceo &c. extrahitur, an ab hac discrepat? An et quatenus in arte coriaria abhiberi potest? Et quæ sunt conditiones, quibus satisfieri debet, ut maxima quantitate producantur?

For det Classenske Legat.

(Prisen 100 Rbd. rede Sölv).

Det er bekiendt at Høe, der ved en begyndende Giæring er bleven brunt, findes mere velmagende og nærende for de græsædende Huusdyr end det sædvanlige Høe. Omendskiönt det ei er vanskeligt af chemiske Grunde at danne sig en almindelig Forestilling om Aarsagen til denne Forandring, saa synes dog en nærmere Undersøgelse herover at kunne føre til nyttige Resultater. Selskabet udsætter derfor følgende Opgave:

Nöie at undersøge de chemiske Forandringer, der foregaae i Høet, medens det ved Giæringen antager den brune Farve; og dernæst at eftergrandske, om der ikke af de herved fundne chemiske Bestemmelser lader sig udlede nyttige Forskrivter for saadant Høes Forfærdigelse eller Anvendelse.

Constat foenum, incipiente fermentatione colorem badium adeptum, bestiis domesticis herbivoris et magis placere et melius nutrimento inservire, quam foenum commune. Quamquam haud difficile est generaliter et in universum hujus rei rationes ex principiis chemicis indagare, nihilo tamen minus ex accuratiori ejus investigatione commoda quaedam redundare posse videntur; quare societas, hocce problema peritorum industriae commendat:

Mutationes chemicas, quæ in foeno eveniunt, dum inter fermentationem colorem badium contrahit, accurate examinare; nec non investigare, anne ex notitiis rei chemicis inde comparatis utiles quaedam regulæ de confectione et usu talis foeni deduci possint?

Besvarelserne af disse Spørgsmaal kunne være affattede i det latinske, franske, engelske, tydske, svenske eller danske Sprog. Afhandlingerne betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et

Motto, og ledsages med en forseglet Seddel, der indeholder Forfatterens Navn, Stand og Bopæl, og som bærer samme Motto. Selskabets i de danske Stater boende Medlemmer deeltage ikke i Prisæskningen. Belønningen for den fyldestgiørende Besvarelse af et af de fremsatte Spørgsmaal, for hvilken ingen anden Priis er nævnt, er Selskabets Guldmedaille, af 50 danske Ducaters Værdie.

Priisskrivterne indsendes inden Udgangen af December 1819 til Selskabets Secretair *H. C. Ørsted*, Professor og Ridder af Dannebrog.

Kiöbenhavn, 1818.

Trykt hos *Hartvig Friderich Popp.*
